

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій
Кафедра конституційного, адміністративного та фінансового права**

ФІЛІМОНОВА Аліна Віталіївна

**Правовий статус командитних товариств в Україні /
The legal status of limited partnership in Ukraine**

**спеціальність: 081 – Право
магістерська програма – Право**

Магістерська робота

Виконала студентка групи ПРЗМ-21
А.В. Філімонова

Науковий керівник:
к.ю.н., доцент Н.Ф. Ментух

Магістерську роботу допущено
до захисту:
«___»_____ 2018р.

Завідувач кафедри
д.ю.н., доцент С.К. Гречанюк

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

РЕЗЮМЕ

Магістерська робота містить 92 сторінки, складається з вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел із 89 найменувань.

Метою магістерської роботи є обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення правового статусу командитних товариств в Україні на основі комплексного аналізу чинного законодавства, матеріалів практики та відповідних теоретичних засад.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають з приводу організації та діяльності командитних товариств.

Предметом дослідження є вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти, матеріали судової практики та науково-теоретичні досягнення, що присвячені дослідженню сучасного правового регулювання організації та діяльності командитних товариств.

Одержані висновки та їх новизна: полягають у можливості використання одержаних результатів дослідження для вдосконалення національного законодавства щодо діяльності командитних товариств; в подальших загальнотеоретичних дослідженнях.

Ключові слова: господарське товариство; командитне товариство; правовий статус; засновницький договір; учасники командитного товариства.

RESUME

Master thesis contains 92 pages, consists of entry, three sections, conclusions, list of sources with 89 titles.

The aim of the master thesis is the substantiation of proposals for improving the legal status of limited partnerships in Ukraine on the basis of a comprehensive analysis of current legislation, practice materials and relevant theoretical foundations.

Object of research is social relations that arise as a result of the of the organization and activities of limited partnerships.

The subject of research are domestic and international normative legal acts, materials of judicial practice and scientific and theoretical achievements, devoted to the study of modern legal regulation of the organization and activities of limited partnerships.

The resulting conclusions and novelty: it is the responsibility of the local government to increase the number of paid-for-profit organizations for the development of national partnerships with regard to the activities of limited partnerships; in the future of general studies.

Keywords: economic partnership; limited partnership; legal status; founding agreement; members of a limited partnership.

АНОТАЦІЯ

Філімонова А.В. Правовий статус командитних товариств в Україні. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю 8.03040101 – Правознавство. – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2018.

У магістерській роботі розглянуто правове регулювання командитних товариств; визначено поняття та ознаки командитного товариства; правові основи організації та діяльності командитного товариства; правовий статус учасників командитного товариства, їх права, обов'язки та відповідальність.

ANNOTATION

Filimonova A.V. Legal status of limited partnerships in Ukraine. – It is manuscript.

Research on education and qualification of «Master» in the field 8.03040101 – Jurisprudence. – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2018.

In the master thesis examines the legal regulation of a limited partnership; the concept and features of a limited partnership are defined; the legal basis for the organization and operation of a limited partnership; legal status of members of a limited partnership, their rights, duties and responsibilities.

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Поняття та ознаки командитного товариства як одного із видів господарських товариств	10
Висновки до Розділу 1.....	29
Розділ 2. Правові основи організації та діяльності командитного товариства	
2.1. Засновницький договір як установчий документ командитного товариства.....	30
2.2. Управління командитним товариством.....	47
Висновки до Розділу 2.....	58
Розділ 3. Правовий статус учасників командитного товариства	
3.1. Права та обов'язки учасників командитного товариства.....	59
3.2. Відповідальність учасників командитного товариства за зобов'язаннями товариства.....	69
Висновки до Розділу 3.....	78
Висновки	79
Список використаних джерел	84

ВСТУП

Актуальність теми. Перехід до ринкових відносин обумовив появу адекватних цим відносинам організаційно-правових форм господарювання, насамперед, окремих видів господарських товариств. Це спричинило відродження давно забутого інституту господарських товариств, особливе місце серед яких належить командитному товариству як різновиду «товариства на вірі» й своєрідного феномена як суб'єкта підприємницької діяльності.

На відміну від інших видів господарських товариств, командитні товариства, так само як і повні, фактично не отримали поширення, що відбулося через невиконаність практичного застосування цих видів порівняно з товариствами з обмеженою відповідальністю тощо. Необмежена відповідальність повних учасників за боргами товариства не врівноважена перевагами господарювання у цій організаційно-правовій формі. В результаті засновники суб'єкта підприємництва дуже рідко обирають організаційно-правову форму командитного товариства. Як правило, командитні товариства створюються лише тоді, коли цього вимагає законодавство для здійснення певних видів діяльності.

Незважаючи на той факт, що акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю користуються більшою популярністю, в тому числі у країнах з розвиненою ринковою економікою, однак це не означає, що організаційно-правова форма командитного товариства може бути залишена поза увагою, адже вона необхідна для задоволення практичних потреб у здійсненні за необхідності господарської діяльності на основі переважно договірних умов.

Командитне товариство визначають як форму організації середнього і малого бізнесу в Україні, що стрімко розвивається. Незначна кількість командитних товариств щодо інших видів господарських товариств дає підстави для детальнішого вивчення даної теми.

Сьогодні організація та діяльність командитних товариств регулюється Законом України «Про господарські товариства», а також Господарським та Цивільним кодексами України.

Однак, чинне законодавство не забезпечує розвитку організаційно-правової форми командитного товариства, адекватного потребам сьогодення. До того ж, існуючі командитні товариства зіштовхуються у своїй практичній діяльності з низкою проблем, які потребують законодавчого врегулювання. Це, насамперед, стосується організації управління командитними товариствами, питань прав учасників, відповідальності учасників тощо.

Мета і завдання дослідження. Метою написання магістерської роботи є обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання організації та діяльності командитних товариств на основі комплексного аналізу чинного законодавства, матеріалів практики та відповідних теоретичних засад.

Для досягнення зазначеної мети у магістерській роботі були поставлені наступні завдання:

- визначити поняття та ознаки командитного товариства як одного із видів господарських товариств;
- дослідити засновницький договір як установчий документ командитного товариства;
- проаналізувати порядок управління діяльністю командитного товариства та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення відповідного законодавства;
- з'ясувати права та обов'язки учасників командитного товариства;
- охарактеризувати відповідальність учасників командитного товариства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають з приводу створення та організації діяльності командитних товариств.

Предметом дослідження є вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти, матеріали судової практики та науково-теоретичні досягнення, що присвячені дослідженню сучасного правового регулювання організації та діяльності командитних товариств.

Методологічну основу наукового дослідження становить система як загальнонаукових так і спеціальних методів пізнання. У процесі дослідження даної теми використовувалися різноманітні методи наукового пізнання, серед яких слід назвати такі як: діалектичний метод використовувався при формулюванні вихідних

понять, що стосуються предмета дослідження; історико-правовий метод використовувався при вивченні розвитку та становлення правового регулювання командитних товариств в Україні; системно-логічний метод і метод аналізу застосовувалися при узагальненні явищ і процесів в організації і діяльності командитних товариств, аналізі правових дефініцій і категорій; формально-логічний метод був використаний при дослідженні організації та діяльності командитних товариств; формально-юридичний – при дослідженні юридичної відповідальності учасників командитного товариства; порівняльно-правовий використовувався для з'ясування переваг і недоліків командитних товариств як організаційно-правової форми господарювання та факторів їх практичного використання, а також при аналізі змісту відповідних правових норм національного законодавства та законодавств окремих зарубіжних країн; статистичний метод використано для узагальнення судової практики з даної проблематики.

Теоретична основа даної роботи складається з праць відомих вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: А.В. Асоскова, О.А. Беляневич, А.Ю. Бушева, О.М. Вінник, Н.Г. Дороніної, А.А. Кабанова, Т.В. Кашаніної, О.Р. Кібенко, І. Кучеренко, В.К. Мамутова, С.С. Осадчук, Н.О. Саніахметової, Ю.Ю. Симонян, Є.А. Суханова, С.В. Фомічової, О.О. Чувпило, О.С. Шеремета, Г.Ф. Шершеневича, В.С. Щербини, Ю.М. Юркевич, Ю.В. Яковлева та ін.

Наукова новизна одержаних результатів визначається насамперед тим, що виконана магістерська робота є одним із досліджень сучасних проблем правового регулювання організації та діяльності командитних товариств в Україні.

На підставі проведеного аналізу законодавчих актів, що стосуються правового статусу командитних товариств, визначено основні напрямки розвитку законодавства про командитні товариства в Україні.

В ході реформування чинного законодавства України з питань діяльності командитних товариств, підтримано позицію науковців про доцільність забезпечення можливості створення командитних товариств як з правами, так і без прав юридичної особи, з наділенням їх ключовими ознаками правосуб'єктності.

На основі аналізу чинного законодавства та спеціальної наукової літератури виокремлено ознаки командитного товариства.

Аргументовано, що підставою недійсності засновницького договору є, зокрема, недодержання в момент його вчинення сторонами (стороною) таких вимог: а) зміст засновницького договору не повинен суперечити вимогам чинного законодавства, інтересам держави та суспільства, його моральним засадам; б) на укладення засновницького договору особа повинна володіти необхідним обсягом дієздатності; в) волевиявлення учасника засновницького договору повинно бути вільним та відповідати його власній волі; г) наслідком укладення засновницького договору має бути реальне настання правових наслідків, які ним обумовлені.

Дістали подальшого розвитку твердження про доцільність закріплення загального принципу диспозитивного регулювання внутрішніх відносин у командитних товариствах, у тому числі, надати загальним зборам учасників командитного товариства, незалежно від виду, право створювати виконавчий орган у складі як учасників, так і залучених осіб, з наступним розмежуванням їх компетенції: виконавчий орган здійснює дії, що стосуються питань поточної господарської діяльності командитного товариства, а загальні збори - дії, які виходять за межі поточної господарської діяльності товариства.

Аргументовано можливість збереження без змін фірмового найменування командитного товариства при зміні складу учасників.

З метою уникнення прогалин в чинному законодавстві, запропоновано прийняття спеціального Закону України «Про командитні товариства», яким закріпити норми щодо створення та діяльності цих товариств.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання теоретичних положень і висновків магістерської роботи в процесі нормотворчої діяльності з метою розвитку та удосконалення законодавства України про командитні товариства, а також в практичній діяльності.

Основні висновки роботи можуть застосовуватись в подальшій науково-дослідницькій роботі, використовуватись в навчальному процесі в рамках

господарсько-правових дисциплін з метою розроблення програм відповідних спецкурсів та методичних матеріалів.

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, які містять чотири підрозділи, висновків, списку використаних джерел із 89 найменувань. Загальний обсяг роботи – 92 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ І ОЗНАКИ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА ЯК ОКРЕМОГО ВИДУ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

У зв'язку із впровадженням в Україні у 90-х роках ХХ ст. ринкових реформ суттєво змінилися ринкові відносини. Це спричинило відродження давно забутого інституту господарських товариств, особливе місце серед яких належить командитному товариству як різновиду «товариства на вірі» й своєрідного феномена як суб'єкта підприємницької діяльності і цивільного права.

Аналіз поняття та основних ознак командитного товариства сьогодні є досить актуальною темою, адже діяльність цих товариств зовсім недавно отримала свій розвиток. Командитне товариство визначають як форму організації середнього і малого бізнесу в Україні, що стрімко розвивається.

До того ж слід відмітити, що в Україні існує незначна кількість командитних товариств порівняно з іншими видами господарських товариств.

Організація і діяльність господарських товариств регулюється Законом України «Про господарські товариства» [1]. Відповідно до цього Закону господарськими товариствами визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди між юридичними особами і громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку (ч.1 ст.1). Одним з видів господарських товариств є командитне товариство.

Командитні товариства були дуже поширені до початку ХХ ст. З легалізацією товариств з обмеженою відповідальністю суб'єкти господарювання стали обирати саме цю нову форму товариства, враховуючи її переваги щодо обмеження їхнього ризику. Втім інтерес до командитного товариства зберігається. У світовій практиці такі підприємства успішно використовуються для ведення малого та середнього бізнесу. Особливо це стосується сфери виробництва, торгівлі, консультаційних та фінансових видів послуг. При існуючому розмежуванні господарських товариств на товариства - об'єднання капіталів та товариства - об'єднання осіб, командитне товариство є найбільш яскравим представником персональних об'єднань.

Варто зазначити, що існує декілька точок зору щодо появи перших партнерських товариств. Згідно з однією з них, така організаційно-правова форма суспільства формувалася під особливим впливом середньовіччя. У середньовічній родині, яка володіла торгівлею і в інтересах якої була збережена неподільність цього рибальства, голова сім'ї пов'язує своїх синів з обіцянкою не розділяти торгівлю між собою після його смерті, яка зобов'язувала кредиторів повідомляти. Такі дії голови сім'ї сприяли гарній репутації та довірі партнерів у торгівлі сімейним бізнесом. За словами О.М. Віннік, основою таких суб'єктів не було бажання сформувати спільний капітал, а бажання запобігти крах вже існуючих [2, с.208]. Цьому сприяли особливості життя середньовічних міст. У статуті міста містилася детальна процедура відокремлення батьківського дому, але спадкоємці здебільшого вибирали спільну ферму. Це гарантувало інтереси кредиторів, які мали можливість стягувати плату за спільну власність. З цього виявляється, звідки ідея незалежності майна компанії та право кредиторів товариства з обмеженим доступом до найвищого задоволення своїх вимог кредиторам товаришів. Згодом, через їхні переваги, згадана освіта почала з'являтися без посилання на сімейно-сімейні відносини, але вона продовжувала вимагати дружніх і довірливих відносин між сторонами [3, с.8]. Концепція розвитку спільних партнерств в епоху відродження Італії була розроблена як звільнення феодального капіталу для комерційної торгівлі [4, с. 158]. Таким чином, вважається, що в нинішньому вигляді товариства з обмеженою відповідальністю (як об'єднання на довірчій основі осіб, не пов'язаних з сімейними зв'язками) з'явилися в Італії в 14 столітті, а потім поширилися по всій Європі з поступовим наданням торгових звичаїв законодавчий характер [5, с.41]. Це торгові гільдії, військово-морські об'єднання тощо з спільною відповідальністю учасників за борги інших учасників [6, с.18]. Законодавча консолідація обмеженого партнерства, придбаного вперше у Франції та в Господарському коді в 1808 році, отримало назву суспільства колективного імені (*societe en nom collectif*) [7, р. 17]. Під такою назвою, товариство з обмеженою відповідальністю було прийнято за законами багатьох європейських країн. На думку Ф. Плесеса, на відміну від Франції, створення обмеженого товариства в Німеччині відбувалося під впливом римського права, що

призвело до неприйняття статусом юридичної особи шляхом обмеженого товариства [8, с.26] У Німеччині, згідно з торговельними кодексами 1861 і 1897 рр., А також в інших державах пандемічної системи права, товариство з обмеженою відповідальністю не одержало статусу юридичної особи, хоча воно було наділено торговельною спроможністю [6, с. 20]. Взагалі, сьогодні встановлено, що обмежене партнерство виходить не з римського права, а від середньовічної митниці [6, с.16; 5, с.41]. У римському суспільстві підпорядкованість членів її сім'ї була надто сильною для створення союзу на основі добровільної угоди між ними; крім того, індивідуалістичний характер римлян перешкоджав створенню багатодітних сімей, що склалися з незалежних братів. Хоча неможливо повністю заперечувати вплив римського права на більш пізні розуміння цієї форми об'єднання [3, с.8]. Поряд з цим, сьогодні існують прихильники іншої точки зору, які вважають, що джерела розвитку товариств з обмеженим доступом потрібно шукати в Старому Римі. Т.В. У своїй роботі Кашаніна зазначає, що громадяни, які створили державну систему, примирену з індивідуальною свободою, повинні мати можливість створювати корпорації [9, с.89]. Аргументовано те, що в Стародавньому Римі існували різні типи асоціацій - муніципалітети, релігійні об'єднання, спілки осіб однієї й тієї ж професії, а римські юристи звернули увагу на появу нового суб'єкта права - об'єднання осіб, які могли б мати свої власне майно [6, с.17]. Комендантське товариство (комендант - о., Командування, розпорядження, домінування, похвально - лат., Інструкція) інакше в дореволюційні часи і в перші роки радянської влади в літературі називалося "суспільством у вірі" [9, р . 41]. Як вказують деякі вчені, ця назва походить від відмінних рис цього типу суспільства:

а) ведення справ повними учасниками здійснюється із загальної згоди і при повній довірі всіх повних учасників командитного товариства (діє принцип – один за всіх і всі за одного);

б) характеру відповідальності його повних учасників;

в) наявності у складі його учасників двох груп з різним правовим статусом[10, с. 280].

Хоча погляди про походження даної організаційно-правової форми різноманітні та часто не співпадають, однак, на нашу думку, це не має суттєвого значення, оскільки говорити потрібно скоріше не про чистоту історичного наступництва, а про використання різноманітного історично випробуваного інструментарію для створення ефективного комплексу правових засобів в правовому регулюванні організації і діяльності командитних товариств на сучасному етапі та в конкретних умовах.

Чинне законодавство пропонує декілька визначень поняття командитного товариства. Відповідно до Закону України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року командитним товариством в Україні визнається таке товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю і несуть солідарну відповідальність по зобов'язанням товариства всім своїм майном [1].

Варто зазначити, що досить вдалим було визначення командитного товариства в Основах цивільного законодавства Союзу РСР (оскільки поставали питання, від чийого імені здійснюється підприємницька діяльність командитного товариства та чи має бути відповідальність учасників субсидіарною по відношенню до товариства), за яким під командитним товариством розумілось товариство, учасники якого у відповідності з укладеним між ними договором займаються від імені товариства підприємницькою діяльністю і несуть у разі нестачі майна товариства солідарну відповідальність за його зобов'язаннями всім належним їм майном (п.2 ст. 19 Основ) [11].

Комерційний кодекс України якимось чином усуває недоліки колишнього законодавства. Згідно з нею, партнерська компанія - це ділове партнерство, в якому один або декілька учасників ведуть справу від імені товариства та несуть додаткову спільну та несанкціоновану відповідальність за всі їх майно, які можуть бути встановлені законом (повний учасник), а інші учасники присутні в діяльності компанії лише з їх внесками (вкладниками) (частина 5 статті 80 Господарського кодексу України) [12]. Аналогічним чином, Цивільний кодекс України визнає партнерство з товариством, учасники якого, згідно з угодою, укладеної між ними, ведуть справу від імені товариства та спільно несуть додаткову (допоміжну)

відповідальність за свої зобов'язання з всю власність, що їм належить (стаття 1, стаття 119) [13]. Таким чином, при визначенні поняття партнерської компанії конкретно зазначається, що діяльність здійснюється учасниками від імені товариства, а також спеціально обумовлена така особливість, як допоміжна відповідальність учасників за боргами товариства. Слід зазначити, що ЦК РФ також визначає повне товариство як компанію, чії учасники (повні товариші) відповідно до договору між ними беруть участь у підприємницькій діяльності від імені товариства [14, ст. 69]. Що стосується субсидіарної відповідальності учасників стосовно компанії, яка визнана юридичною особою, це питання було вирішено аналогічним чином і з зазначеним уточненням у ЦК та Цивільному кодексі України, яке закріплено в Ст. 74 Закону України "Про господарські товариства" [1]. Слід зазначити, що субсидіарна відповідальність учасників заборгованості компанії взагалі призупинена, оскільки підрядники компанії повинні подати претензії (претензії) стороні у договорі (товариство з обмеженою відповідальністю), тому питання про відповідальність учасників може виникнути лише тоді, коли компанія не погашала ці борги. Тому не дивно, що в іноземному праві такий знак, як допоміжний характер відповідальності членів товариства з обмеженою відповідальністю, який є юридичною особою, зазвичай не входить в поняття товариства з обмеженою відповідальністю. Таким чином, згідно з даними ЦК РФ, товариство з товариств визначається як компанія, члени якої (товариські товариші), відповідно до укладеного між ними договору, здійснюють підприємницьку діяльність від імені компанії та несуть відповідальність за свої зобов'язання за їх майном. [14] Крім того, на практиці деякі іноземні країни в особливих випадках, відповідальність членів товариства може бути не допоміжним. Основним характером є визнання діяльності членів товариства з обмеженою відповідальністю як спільного, що пов'язано з правовим характером установчих документів. Установчими документами суб'єкта господарювання є сукупність документів, встановлених законом, згідно з якими суб'єкт господарювання виникає та виступає суб'єктом права [15, с. 256]. Варто визнати невиправдані спроби оцінити правову природу установчих документів у відриві від реальних відносин, в інтересах яких

також може бути наданий історичний та іноземний досвід правового регулювання відповідних відносин. Цивільний кодекс РРФСР 1922 р. (Ст. 295) розглядав як товариство обмежене товариство, всі члени якого (товариші) займалися торгівлею чи промисловістю під спільним підприємством і, відповідно до зобов'язань компанії, зустріли всі свої майна як спільних боржників [16].

Закон РСФСР «Про підприємства і підприємницьку діяльність» [17] визначав командитне товариство як об'єднання декількох громадян та (або) юридичних осіб для спільної господарської діяльності на основі договору між ними, в якому всі учасники несли необмежену і солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном.

Командитне товариство в зарубіжних країнах являє собою договірне об'єднання осіб (переважно фізичних, але також і юридичних) для ведення підприємницької діяльності на спільні кошти всіх учасників (командитних товаришів) при їх необмеженій і солідарній відповідальності. Таке визначення виходить з Німецького торгового уложення (§ 105 НТУ), Французького Торгового кодексу (ст. 20, 22 ФТК), Торгового кодексу Польської Республіки (ст. 75, 85 ТК ПР) [18, с. 90].

Отже, поняття командитного товариства, як в історичних наукових джерелах, так і в зарубіжному праві європейських країн визначається через поняття договірного об'єднання осіб.

Спільний характер діяльності учасників командитного товариства від імені товариства підкреслюється і в сучасній літературі. Так, О. Вінник в своїй роботі зазначає, що командитне товариство – це таке господарське товариство, всі учасники якого від імені товариства спільно здійснюють підприємницьку діяльність і несуть додаткову відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном [19, с. 102].

Слід відзначити, що в законодавстві низки країн, у т.ч. Росії, Казахстану, Естонії, поняття командитного товариства визначається через поняття товариства, а товариство у свою чергу визнається комерційною організацією з розподіленими на

частки (вклади) засновників (учасників) статутним (складеним) капіталом [14; 20, 21].

Так, в ЦК РФ командитне товариство визначається як товариство, учасники якого (командитні товариші) у відповідності з укладеним між ними договором займаються підприємницькою діяльністю від імені товариства і несуть відповідальність за його зобов'язаннями належним їм майном[14].

Перекладач

Вимкнуті миттєвий переклад

3911/5000

Аналогічний підхід застосовується в Цивільному кодексі України - Стаття 1119 ЦК визначає поняття товариства з обмеженою відповідальністю через "партнерство" та партнерство в ст. 113 ЦК визначається як юридична особа, уповноважений (складений) капітал якої розділений на акції між сторонами [13]. У Цивільному кодексі України встановлено більш прийнятне визначення економічного партнерства, яке вказує на загальний характер бізнесу в бізнес-спільноті: економічне суспільство - це підприємство або інше господарське товариство, створене юридичними особами та / або громадянами шляхом об'єднання їх майна та участі в суспільствах підприємницької діяльності для отримання прибутку [12]. Таке визначення також міститься в Законі України "Про господарські товариства", в якому бізнес-асоціація визнається підприємством, установою, організацією, створеною на підставі договору між юридичними особами та громадянами шляхом об'єднання їх власності та підприємницької діяльності діяльність з метою отримання прибутку [1]. Це вказує на переваги регулювання, передбаченого Господарським кодексом України. Цивільний кодекс України, а також Закон України "Про господарські товариства" через допоміжне поняття економічного партнерства містять вказівки на спільний характер діяльності членів господарського товариства (через об'єднання власності та участь у діяльності товариства), які здійснюють діяльність від імені товариства. На нашу думку, обмежене партнерство повинно бути визначено на основі спільної діяльності, як це прийнято в інших країнах, а також історично формується в нас. На користь цього

твердження виявляється договірний характер відносин у товариства з обмеженою відповідальністю, а саме: компанія діє на підставі договору та ведення справ партнерської компанії її учасників та повну відповідальність за зобов'язаннями компанія. Слід зазначити, що доктринальний характер визначення поняття товариства з обмеженою відповідальністю, зафіксований у Законі України "Про господарські товариства", згідно з яким компанія визнана товариством, в якій разом з одним або кількома учасниками, які ведуть справу від імені товариства та несуть відповідальність за зобов'язання. Компанія володіє всім своїм майном, є один або більше учасників, відповідальність яких обмежується внеском майна товариства (вкладників), і які не брати участь у діяльності компанії [1]. Єдине, що можна додати до цього змісту, - це означати, що партнерство є "договірним економічним партнерством". Крім того, у правовій літературі зазначається, що обмежене партнерство є гібридною організаційно-правовою формою підприємницької діяльності осіб, які існували між ними до моменту їх утворення та продовжують мати довірчі відносини. Вона поєднує, з одного боку, з перевагами індивідуального підприємництва та підприємництва з утворенням юридичної особи, з іншого боку, особливостями повного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю. Вона може також мати свої власні сорти як акціонерне товариство тощо. Гнучкість моделей обмеженого партнерства дозволяє краще враховувати інтереси їхніх засновників. Ці моделі повинні регулюватися чинним законодавством, що підвищить його організаторську функцію [22, с. 8]. При визначенні поняття "товариство з обмеженою відповідальністю" слід також враховувати, що товариство з обмеженою відповідальністю може бути пов'язане з правами юридичної особи чи без нього, і, відповідно, вказавши, що додаткова відповідальність учасників за зобов'язаннями компанії є лише якщо компанія має права юридичної особи.

На основі аналізу юридичної літератури, види командитного товариства доцільно поділяти таким чином: закрите – з правами юридичної особи (претензії щодо погашення зобов'язань пред'являються перш за все до товариства, учасники якого в цьому питанні прикриті його статусом юридичної особи, повна солідарна відповідальність учасників виникає лише в разі неплатоспроможності товариства) і

відкрите – без прав юридичної особи (адже в цьому разі учасники відкриті для пред'явлення претензій безпосередньо щодо них).

Законодавче визначення поняття командитного товариства, що закріплене ГК України, формулюється наступним чином: командитним товариством є господарське товариство, в якому один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за його зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми вкладами (вкладники) [12].

Слід зазначити, що В.І. Марков пропонував визнати за командитним товариством правоздатність СПД без прав юридичної особи, а також пропонував доповнити види господарських товариств простим товариством, заснованим на договорі про спільну діяльність без створення нового суб'єкта господарювання з правами юридичної особи [23, с. 88-89]. Однак сам же відзначає, що в першому випадку наслідком буде створення підприємства, що має такий же правовий статус, як і підприємство на підставі договору про спільну діяльність (простого товариства) [23, с.85]. Отже, дані пропозиції являються недостатньо обґрунтованими.

У зв'язку з вищевикладеним виникає питання про співвідношення понять командитного товариства і простого товариства.

За діючим законодавством правове регулювання діяльності простого товариства передбачене §2 ЦК України.

Слід зазначити, що в Росії за Законом РСФСР «Про підприємства і підприємницьку діяльність» [17] командитне товариство не визнавалося юридичною особою. Як зазначав Е.А. Суханов, невизнання командитного товариства юридичною особою сталося через те, що розробникам залишалось невідомим поняття простого товариства, яке вони фактично закріпили в цій нормі [24, с. 47]. Пізніше ця «помилка» була виправлена – ЦК РФ визнав командитне товариство юридичною особою, запровадивши поряд з цим нове поняття – простого товариства.

За договором простого товариства сторони (учасники) беруть зобов'язання об'єднати свої вклади та спільно діяти з метою одержання прибутку та досягнення

іншої мети (ст. 1132 ЦК України) [13]. Просте товариство, на відміну від командитного, не є юридичною особою, але інші сторони статусу того і іншого товариства багато в чому схожі. Відмінність має місце хіба що в порядку повної відповідальності учасників за зобов'язаннями товариства.

Отже, відповідно до ст. 1138 Цивільного кодексу України, якщо договір просте партнерство не пов'язаний з реалізацією його учасниками підприємницької діяльності, кожен учасник несе відповідальність за загальні договірні зобов'язання усього свого майна пропорційно вартості його внеску спільна власність. Якщо договір пов'язаний із здійсненням його учасників у підприємницькій діяльності, учасники зустрічаються із солідарністю із усіма спільними зобов'язаннями [13]. Тобто відмінність простого партнерства в непідприємницькій сфері та простого партнерства в бізнесі, а також в умовах обмеженого партнерства є допоміжним характером відповідальності учасників або його відсутності. У той же час слід звернути увагу на подібність обмеженого партнерства та просте партнерство у сфері підприємництва. Очевидно, що це організаційно-правові форми підприємницької діяльності, які повинні регулюватися Господарським кодексом України, спеціально розробленими для регулювання відносин в економічній (діловій сфері). Крім того, обидві компанії можуть бути визначені як різновиди товариства з обмеженою відповідальністю (закриті - з правами юридичної особи та відкриті - без таких прав). З цієї нагоди релевантний відповідний досвід окремих іноземних держав є актуальним. Країни континентальної Європи, Англії та Сполучених Штатів мають багаті традиції спільних підприємств. І хоча правові форми спільної діяльності в різних правових системах мають свої особливості, як правило, в тій чи іншій країні є більш-менш близький аналог. У Німеччині відкрита торгова компанія (товариство з обмеженою відповідальністю) є спеціальною формою простого партнерства, яка призначена для сфери товарообігу [25, с.7]. Розподіл суспільств на просту і торгівлю з'явився разом з відмінністю торгового права як права торговців. Компанія, створена для спільної діяльності купців, виступала як колективний торговець. Метою такої компанії є отримання прибутку. У законодавстві Німеччини "суспільство цивільного права" (просте суспільство) є "прототипом" партнерства. Відповідно до §705

Центрального комітету Федеративної Республіки Німеччини асоціація цивільного права є безстроковою угодою ряду осіб або інших асоціацій, які на підставі відповідної угоди беруть на себе зобов'язання досягти передбачених цілей шляхом здійснення взаємних послуг на основі спільної діяльності. Німецький вчений Б. Грюневальд зазначає, що в правовій формі цивільно-правового партнерства діяльність не може бути здійснена, що розглядається згідно з частиною першою статті 105 ЦК Федеративної Республіки Німеччини як торговельне промислення. Така діяльність може бути здійснена у формі відкритої торгової компанії (найбільш схожої з нашою акціонерною компанією) [26, с. 499]. Організаційно-правова форма відкритої торгової компанії регулюється Господарським кодексом Федеративної Республіки Німеччина. Він здатний, подібно до цивільно-правового суспільства, бути носієм прав та обов'язків, тобто юридичним, але також не розглядається як юридична особа. Компанія визнається як торгова компанія, якщо вона внесена до торговельного реєстру. Як зазначає Б. Грюневальд, це робить Асоціацію відкритої торгівлі особливим випадком спільності цивільного права, створює широкі можливості для використання цієї правової форми та сприяє переходу до обмеженого партнерства [26, с. 503]. Від цивільного права суспільство відрізняється лише тим, що він переслідує лише підприємницьку мету; повинен мати фірму; відповідальність учасників перед кредиторами ні в якому разі не може бути обмежена [26, с. 503].

Так само у Франції статус командитного товариства визначається Торговельним кодексом Франції і спеціальним Законом про торговельні товариства [27, с.102].

На думку О.С. Шеремет, усе це свідчить про невиправданість реалізованих законодавцем претензій розробників Цивільного кодексу України на встановлення у ЦК України спеціального регулювання організації і діяльності командитних товариств, а також простих товариств, що здійснюють підприємницьку діяльність, поряд з відповідним регулюванням щодо простих товариств у сфері цивільного обороту. Науковець вважає, що відповідні норми щодо статусу командитних товариств, як і інших видів господарських (за ЦК – підприємницьких) товариств,

має бути виключено з Цивільного кодексу України та включено до Господарського кодексу України як спеціального зведення норм для регулювання господарської (підприємницької) діяльності [28].

На підтвердження даної класифікації командитних товариств на відкриті і закриті аргументовано, що зарубіжні аналоги командитних товариств дуже різноманітно представлені як в різних країнах, так і в рамках однієї і тієї ж країни.

По-перше, як вже було зазначено, їх однозначно відмежовують від простих товариств, створених не для підприємницьких цілей (товариств цивільного права). Але слід враховувати і інші фактори, пов'язані з можливою різноманітністю їх форм.

У США правове регулювання підприємницької діяльності виходить з поділу суб'єктів підприємницької діяльності на такі групи: структури, що базуються на особистій власності однієї особи, товариства з повною або обмеженою відповідальністю та корпорації [29, с. 476-477]. Підприємства мають багато спільного, але відрізняються формою власності, рівнем персональної відповідальності інвесторів за виконання виробничих обов'язків та ступенем складності їх структури.

Уніфікований Закон про товариство регулює процес заснування, діяльність та структуру товариства майже у всіх штатах. Товариство - об'єднання двох або більше осіб (співвласників) для здійснення взаємовигідної діяльності. Договір про партнерську діяльність можна скласти письмово, але на відміну від корпорації або товариства з обмеженою відповідальністю його не потрібно реєструвати в державних органах. Договір може бути і усний. Більше того, товариство може й не мати керівництва. Товариство з повною відповідальністю багато в чому схоже на структуру особистого підприємства. Як і індивідуальний власник, так і партнери по товариству несуть необмежену відповідальність. Товариство не сплачує податки з доходів його співвласників. Навпаки, доходи або збитки від такої діяльності впливають на персональні податки партнерів. Товариство має перевагу перед особистим підприємством у тому, що дві або більше особи при бажанні можуть спільно працювати без ускладнень (не те, що у випадку з корпорацією). Важливою

передумовою вибору форми товариства є розподіл доходів, збитків та управлінської діяльності.

В Англії аналогами командитних товариств є партнерства. Входити до складу партнерств можуть тільки фізичні особи, які повинні мати статус приватного підприємця. Правове положення партнерств регулюється Partnership Act, прийнятим у 1890 році. Партнерство розглядається як різновид договору, що ґрунтується на принципах комерційного представництва. Входити до складу партнерства можуть тільки фізичні особи, які повинні мати статус приватного підприємця. Ст. 4 Акта називає сукупність партнерів фірмою, однак партнерства не є юридичними особами і не підлягають інкорпорації (тобто державній реєстрації) [30, с. 24].

В Англії та США командитного товариства континентальної Європи відповідає партнершип з обмеженою відповідальністю (лімітед партнершип). Права і обов'язки товаришів в таких партнершипах аналогічні європейським командитним товариствам. При припиненні партнершипа командитист має першочергове в порівнянні з повними товаришами право на виплату належних йому сум [31, с. 32].

У Великій Британії тільки корпорації наділені статусом юридичної особи [30, с. 28]. В Англії була введена нова форма ведення бізнесу – партнерство з обмеженою відповідальністю учасників LLP, створення і діяльність яких регулюється Limited Liability Partnership Act 2000. Воно створюється шляхом реєстрації необхідних документів у Реєстратора компаній, володіє необмеженою правоздатністю, кожен учасник є агентом, тобто має право діяти від імені партнерства. Відповідальність партнерів обмежена сумою вкладів партнерів, які вони зобов'язуються внести у забезпечення діяльності партнерства, а також сумою, яку партнери зобов'язуються внести в капітал товариства у разі ліквідації останнього при недостатності майна у партнерства для покриття всіх його боргів [30, с. 32-33].

Окремим видом є командитні товариства за участю юридичних осіб - Joint Venture (спільна підприємницька діяльність). За своїми правовими ознаками ця форма дуже схожа на партнерства:

- вона заснована на договорі про спільну діяльність;
- не є юридичною особою і не підлягає інкорпорації;
- має за мету отримання прибутку.

Така форма в основному використовується між юридичними особами і регулюється не Partnership Act, а загальними нормами контрактного права [30, с. 26].

Таким чином у підприємницькій сфері в Англії функціонують командитні товариства за участю фізичних осіб – командитні товариства, які не підлягають державній реєстрації (партнерства); командитні товариства, які проходять державну реєстрацію (партнерства з обмеженою відповідальністю), а також командитні товариства за участю юридичних осіб - Joint Venture (спільна підприємницька діяльність).

М.М. Богуславський характеризує Joint Venture як спільне виробництво і збут [32, с.132].

Поняття Joint Venture, поширившись у інших країнах світу, пройшло певну еволюцію. Деякі американські юристи розглядають його як різновид партнерства, в якому спільна діяльність учасників обмежується реалізацією якого-небудь одного проекту або здійсненням певних операцій. Але частіше можна зіткнутися з більш широким його розумінням. Так, у міжнародному праві, в європейському праві [33, с. 316-317], воно застосовується у більш широкому розумінні.

Варто зазначити, що у дослідженні Н.Г. Дороніної відзначається, що застосований в юридичній практиці зарубіжних країн термін «Joint Venture» включає в себе будь-яку правову форму організації підприємницької діяльності, в якій відображено об'єднання зусиль декількох осіб для досягнення спільної мети (як зі створенням, так і без створення юридичної особи). Аналізуючи це поняття на основі законодавства ЄС, автор вказує, що ці відносини включають в себе відносини між окремими суб'єктами права і їх об'єднаннями незалежно від державної приналежності. Це поняття є ключовим у застосуванні спеціального законодавства ЄС – Регламенту Комісії ЄС № 4064/89 «Про злиття» [34]. Критерій концентрації, закріплений у цьому регламенті, застосовується і до договірних «Joint Venture» [33, с. 301]. Національне законодавство країн-членів ЄС може включати своє визначення

«Joint Venture» при прийнятті відповідних норм антимонопольного законодавства. Законодавство ЄС спеціально не визначило це поняття в Регламенті про злиття [33, с. 316-317]. Законодавство про конкуренцію ЄС забороняє антиконкурентні угоди між суб'єктами підприємницької діяльності і зловживання домінуючим положенням на ринку, називаючи можливих суб'єктів угод – фізичні особи, юридичні особи і об'єднання, неправосуб'єктні організації, що здійснюють підприємницьку діяльність [35, с. 187-190].

У законодавстві ЄС поняття «Joint Venture» виникло в результаті практики застосування ст.85 (контроль угод, які порушують конкуренцію) і ст. 86 (правила попередження зловживань домінуючим положенням) Римського договору в кінці 80-х років минулого століття. Визнаючи корисність співробітництва в рамках угод про «Joint Venture», органи ЄС при застосуванні законодавства про конкуренцію поступово виробляли особливі критерії оцінки угод, які забезпечують тривале співробітництво між фірмами: умови, які стримують конкуренцію, можуть бути перекриті позитивним ефектом, який дає або може дати досягнення спільної мети в угоді. Ті угоди, які дають позитивний ефект, розглядаються як направлені на кооперацію, а ті, які не передбачають позитивного ефекту – як направлені на концентрацію. [36, с. 100-101, 103-104] .

На європейському рівні визначено вагоме для нашого дослідження поняття європейського економічного об'єднання (європейського об'єднання з економічних інтересів) – нового типу підприємства (об'єднання), яке має наднаціональний характер і функціонує в рамках ЄС на основі національного законодавства, відповідного постанові ЄЕС про європейське економічне об'єднання від 14.08. 1988р. Так, наприклад, згідно Закону ФРН про виконання постанови ЄЕС про європейське економічне об'єднання підприємство можуть організовувати партнери, якщо хоч один з них проживає в іншій країні (крім Німеччини), що є членом ЄС. У цій формі можуть організовуватися не тільки виробничі підприємства, але й об'єднання представників вільних професій. У Німеччині воно подібне до відкритого торговельного товариства, але на відміну від останнього повинно мати управляючого справами. Для реєстрації СЕО не встановлюється необхідний

мінімальний капітал, і воно підлягає обов'язковому занесенню в державний реєстр [37].

У спеціальному дослідженні європейського законодавства, проведеного О. Кібенко, зазначено, що активна економічна інтеграція в європейському просторі в середині 80-х років призвела до першої наднаціональної юридичної освіти - Європейської групи економічних інтересів (далі - ЕЕІ), правовий статус, який регулюється Постановою Ради (ЄЕС) № 2137/85 від 25 липня 1985 р. Про Європейську групу економічних інтересів (ЕЕЕІ) [38]. На початку 2003 року в ЄС було близько 800 таких асоціацій [39, с. 249]. ЕЕІ є організаційно-правовою формою проведення спільних заходів для оптимізації бізнесу своїх учасників шляхом об'єднання їх ресурсів, діяльності та досвіду. Заходи ЕЕІ повинні бути пов'язані з бізнесом його учасників, але не замінювати його (тобто функції об'єднання повинні здійснюватися у поєднанні з діяльністю кожного з його учасників). Прибуток не є метою ЕЕІ. Якщо асоціація отримує певний прибуток, то вона повністю поділяється на учасників. Відповідно до Положення, ЕЕІ не має статусу платника податків. ЕІОІС може бути товариствами, фірмами та іншими юридичними особами, створені відповідно до законодавства держав-членів та мають зареєстрований офіс на території Співтовариства. ЕЕІ може також сформуватися фізичними особами, які займаються виробничою (у тому числі традиційною) торгівлею або сільськогосподарською діяльністю або надають професійні та інші послуги на території Співтовариства. ЕЕІО повинен мати принаймні двох учасників з різних країн-членів ЄС. Інші СЕІОПС не можуть бути членами асоціації. Ця угода подана на реєстрацію органу, уповноваженому державою-членом ЄС. Право держави-члена ЄС, в якій здійснюється ця процедура, може встановлювати додаткові вимоги чи обмеження щодо створення та функціонування ЕДОПА, введення якого дозволено Регламентом (наприклад, кількість учасників ЄІОІА може бути обмежена до 20, може забороняти участь ЄІОП в окремих категоріях фізичних та юридичних осіб тощо). З дня реєстрації угоди про створення об'єднання ЕІОІ стає законним. Інформація про створення СЕІО та припинення її діяльності підлягає опублікуванню в

Офіційному журналі Європейського Союзу. Юридична адреса ЕІОІС має бути в одній із держав-членів ЄС. Однак, це може бути перенесено з одного штату в іншу з урахуванням формальностей, передбачених Правилами. Керівництво ЕЕІО здійснюється через два органи - члени колективу та менеджер (менеджери). Кожен член ЕКОІ має один голос, якщо інше не передбачено договором. Регламент містить перелік питань, рішення яких приймаються учасниками лише одноголосно.

У ЄОЕІ не є обов'язковим формування спільного капіталу; його учасники можуть обрати й інші форми фінансування діяльності об'єднання. Об'єднання не може залучати інвестиції шляхом публічного звернення. Порядок розподілу прибутку (покриття збитків) від діяльності ЄОЕІ визначається договором. Якщо в останньому дане питання не урегульоване, розподіл прибутку (збитків) здійснюється між учасниками порівну. Прибуток (збитки) ЄОЕІ обкладається податком тільки як прибуток (збитки) учасників об'єднання. Кожний з учасників ЄОЕІ несе необмежену і солідарну відповідальність за його боргами [40, с. 21-23].

Необхідність гармонізації законодавства України з правом ЄС підтверджує доцільність закріплення у Господарському кодексі України різновиду повного товариства без прав юридичної особи.

Підсумовуючи наведене необхідно зазначити, що командитне товариство поєднує в собі риси повного товариства та окремі характеристики господарських товариств – об'єднань капіталів. Ми підтримуємо позицію окремих дослідників, які вважають, що в ході реформування чинного законодавства України доцільно забезпечити можливість створення командитних товариств як з правами, так і без прав юридичної особи, з наділенням їх ключовими ознаками правосуб'єктності. До того ж, з метою покращення вітчизняного інвестиційного клімату необхідно розглянути можливість врегулювання чинним законодавством України деяких моделей організаційних форм господарських товариств, які є відомими зарубіжному праву, проте не є характерні для нашої держави [41, с.98].

В науковій літературі зазначається, що ознаки командитних товариств включають:

- окрема юридична особа;
- необмежений термін служби при бажанні;
- перелік заходів, в яких можуть брати участь обмежені партнери;
- податкове регулювання [42].

Однак, на основі вище викладеного можна виокремити наступні ознаки командитного товариства, а саме:

- наділене господарською правосуб'єктністю незалежно від наявності чи відсутності в нього прав юридичної особи;
- наявність відокремленого майна;
- кредитори товариства мають право на переважне задоволення своїх вимог перед кредиторами учасників;
- справи ведуться від імені товариства;
- є об'єднанням осіб на договірній основі;
- передбачає спільне здійснення господарської (підприємницької) діяльності;
- передбачає необмежену солідарну відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства, тому у командитних товариствах мова йде про особистий характер відносин учасників (високий ступінь довіри), звідки впливає обмежений рух учасників та вихідний принцип ведення справ товариства особами із числа учасників товариства.

Отже, можна зробити висновок, що командитне товариство є оптимальним різновидом організації малого та середнього бізнесу в Україні, що дозволяє на основі взаємодовіри брати у ньому участь навіть тим особам, підприємництво для яких заборонене або, які у такому праві обмежені[43, с.134].

Також, можна з впевненістю сказати, що Закон України «Про господарські товариства» відіграв велику роль у становленні не лише командитного товариства, але і усіх різновидів господарських товариств загалом та забезпеченні правового регулювання їх діяльності в різних сферах господарювання. Зміни, які вносились в

цей закон певною мірою адаптували його норми до тих процесів, що відбувалися в економіці нашої держави. Проте більшість питань, що стосується специфіки діяльності цього виду товариства залишається поза увагою чинного закону. Тому вважаємо за доцільне, з метою уникнення прогалин в чинному законодавстві, прийняття нового Закону України «Про командитні товариства», яким закріпити спеціальні норми щодо створення та діяльності цих товариств [44, с. 91].

Висновки до Розділу 1

Проаналізовано, що розвиток законодавства про командитні товариства доцільно здійснювати у напрямку надання права створення повних товариств з правами або без прав юридичної особи з відповідним поділом повних товариств на закриті і відкриті повні товариства.

Відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства є додатковою (субсидіарною) лише у разі наявності у товариства прав юридичної особи.

Обґрунтовано пропозицію поширення правового режиму державної реєстрації на повне товариство без прав юридичної особи, визначенням, що засновницький договір повного товариства є договором про спільну підприємницьку діяльність, який забезпечує організаційне оформлення новоствореного суб'єкта підприємництва і підлягає державній реєстрації незалежно від наявності чи відсутності в останнього прав юридичної особи.

Визначені характерні ознаки командитного товариства та аргументована доцільність прийняття спеціального Закону України «Про командитні товариства».

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ КОМАНДИТНИХ ТОВАРИСТВ

2.1. Засновницький договір як установчий документ командитного товариства

Суб'єкт господарювання – юридична особа утворюється та провадить свою діяльність на основі установчих документів. Тобто створення та функціонування суб'єкта господарської діяльності – юридичної особи для жодної організаційно-правової форми неможливе без установчих документів.

Н.О. Саніахметова у своїй роботі зазначає, що установчими документами суб'єкта господарювання називається комплект документів встановленої законом форми, згідно з якими суб'єкт господарювання виникає і діє як суб'єкт права»[45, с. 85-86].

На думку Н.О. Саніахметової, установчі документи – статут та/або засновницький договір необхідні для врегулювання порядку, умов узгодженої діяльності засновників, а також визначення правового статусу створюваного суб'єкта підприємництва – юридичної особи [46, с. 64].

Не зважаючи на те, що у законодавстві передбачені такі види установчих документів як установчий акт, статут (модельний статут), засновницький договір та положення, науковці схильні оперувати лише двома їх видами – засновницьким договором та статутом.

Коли суб'єкт господарювання створюється двома або більше особами, між ними укладається договір про заснування. Конституція основоположного договору вперше з'явилася в римському праві і тому що велика кількість її інститутів була введена в правові системи багатьох держав. Пізніше така угода почала називатися складовою частиною. Цивільний закон СРСР не передбачав договору, результатом якого було створення юридичної особи. З прийняттям Закону України "Про господарські товариства" від 19.09.1991 р. Такий контрактний проект був введеним

в законодавство України. Після прийняття нового Цивільного кодексу такий договір був названий складовою частиною. Варто зазначити, що римські юристи назвали такий договір фідучіарним договором у тому сенсі, що сторони договору (кожного з учасників) насправді отримали більше прав, ніж це прямо зазначено в контракті, але за умови, що вони не використовуватимуть надлишок цих прав, будуть чесними і передбачуваними стосовно один одного, і насамперед керуються інтересами суспільства в цілому [47, с. 106]. Засновницький договір пропонує широкі можливості для співпраці зусиль двох або більше учасників, взаємного вираження волі та інтересів, які збігаються. Тому контракти, в яких відображені взаємні інтереси двох і більше осіб, оскільки римське право називалося синаглохматичним (mutual) [48, р.121]. У кожному випадку створення партнерства між сторонами є угода про добровільне об'єднання та їх спільне рішення, яке повинно бути закріплено у відповідному документі - багатосторонній угоді. На думку О. Вінніка, незважаючи на зміни в економічному житті, правовий статус особистих товариств протягом багатьох століть існування не зазнав значних змін, при цьому зберігається обов'язкова присутність принаймні двох засновницьких партій, координація інтересів яких у спільних підприємствах фіксуються в укладеному ними контракті [49, с.117]. Іншими словами, існування командного партнерства неможливе без попередньої угоди між засновниками цього товариства. Таким чином, центральною частиною організаційного етапу створення товариства з обмеженою відповідальністю є розробка проекту, координація та підписання угоди про заснування, консенсуальний договір про цивільно-правові акти, який має на меті регулювати відносини між засновниками та іншими особами процес створення та функціонування економічного партнерства. Особливістю засновницького договору як багатостороннім договором є те, що кожен з його учасників є незалежною партією і виражає індивідуальну волю. Тому в Угоді про заснування, на відміну від одностороннього та двостороннього, одна сторона не може представляти кілька суб'єктів, що обумовлено наступним. По-перше, у багатосторонніх операціях кожен учасник одночасно пов'язаний взаємними зобов'язаннями з іншими учасниками, так що кожен з них може вимагати від інших учасників або тільки від одного з них

належного виконання своїх зобов'язань за договором. По-друге, внаслідок збігу інтересів сторін, їх основні права та обов'язки, опозиція та чітке розмежування партій між партіями практично відсутні. Тому в багатосторонній угоді неможливо визначити, з якої сторони виступає певна сторона договору. По-третє, участь у договорі, як правило, є особистим, і введення нової людини без решти учасників не допускається. Відповідно до чинного законодавства, товариство з обмеженою відповідальністю може бути створене двома або більше учасниками. Логічно, що один учасник не може створити товариство з обмеженою відповідальністю, оскільки це суперечить угоді, яка укладається та виконується кількома особами, і є основою партнерського партнерства, тобто юридичної природи самої компанії. На практиці кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю не досягає більше чотирьох осіб, оскільки така участь включає тісний взаємозв'язок учасників, високий рівень ризику, обмеження бізнесу поза межами компанії.

Отже, командитне товариство, на відміну від інших господарських товариств, характеризується невеликою кількістю учасників.

Як правило, таким чином (що командитне товариство має декілька учасників) вирішується питання і в зарубіжних країнах. Наприклад, §109 ТК ФРН виходить з того, що кількість учасників командитного товариства не може бути менше двох, оскільки між товаришами укладається договір. Згідно ЦК Естонії [21] (ст. 79) командитне товариство створюється двома і більше учасниками.

Згідно ЦК РФ [14] господарське товариство може бути створене однією особою лише у випадках, передбачених випадках (ст. 66), при цьому щодо командитного товариства така можливість кодексом не передбачена.

Варто відмітити, також, і іншу позицію. Так, згідно зі ст. 58 ЦК Казахстану[20] господарське товариство, у т.ч. командитне, може бути створене однією особою, яка стає її єдиним учасником. З одного боку, такий підхід здається недоцільним, адже у разі здійснення підприємницької діяльності однією особою вона може зареєструватися як приватний підприємець, не створюючи підприємство з відокремленим майном, відповідальністю тощо. Однак, з іншого боку, з урахуванням особливостей законодавчої практики щодо обмеження права

здійснення певних видів діяльності іншими організаційно-правовими формами, окрім повних чи командитних товариств, або ж товариств з додатковою відповідальністю, відсутність права створювати у даному разі командитні товариства однією особою може бути розцінене як заборонене обмеження конституційних прав громадян на здійснення підприємницької діяльності (наприклад, один громадянин, у якого скрутно стоїть питання з повною довірою ще до якоїсь особи, виявляється невинуватим обмеженням у праві на здійснення ломбардної діяльності. Так само, невинуватим виглядає обмеження підприємства (юридичної особи) у праві самостійно організувати ломбард). Тому з врахуванням сьогоденної ситуації в Україні, поки обмеження щодо здійснення певних видів діяльності командитними товариствами залишається актуальним, вбачаємо за доцільне в подальшому надати право створювати командитні товариства однією особою або ж враховувати можливість здійснення відповідних видів діяльності, окрім командитних товариств, також приватним підприємцям, які теж несуть повну відповідальність за результати своєї діяльності.

Право створювати командитні товариства в Україні надається як фізичним, так і юридичним особам. Слід зазначити, що на практиці виникають певні питання при тлумаченні формулювання відповідної норми в ЦК України. Зокрема, ЦК України визначено, що учасником господарського товариства може бути фізична або юридична особа (ч. 1 ст. 114). Подібна ситуація виникала у законодавстві Російської Федерації, даючи змогу стверджувати, що учасником командитного товариства можуть бути або тільки громадяни, або тільки юридичні особи, але не ті та інші одночасно [50, с. 23]. Більше того, виникали пропозиції розмежувати командитні товариства по суб'єктному складу й окремо створювати товариства між фізичними та окремо між юридичними особами тому, що участь більш сильних в економічному відношенні юридичних осіб може перетворити солідарну відповідальність громадян у фікцію [51, с. 92]. Це обмеження здається недоцільним з тієї точки зору, що кооперування ділових партнерів є приватною справою, так само як і захист власних інтересів у взаємовідносинах, і законодавцю у ці відносини втручатися недоцільно.

У ЦК РФ відповідно до п. 4 ст. 66 зазначається, що учасниками повних товариств можуть бути індивідуальні підприємці і/або комерційні організації[14].

Цивільний кодекс України містить кращу формулювання: "... юридичні та / або громадяни ..." (пункт 1 статті 79). Крім того, частина 7 статті 80 Господарського кодексу України [12], на відміну від ЦК України [13], передбачає, що членами товариства з обмеженою відповідальністю можуть бути лише особи, зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності. Це положення видається обґрунтованим, оскільки учасники здійснюють підприємницьку діяльність від імені компанії). Відповідно до статті 42 комерційного кодексу України підприємництво - це незалежність, ініціатива, на свій страх і ризик економічну діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) для досягнення економічних та соціальних результатів та прибутку. Тому громадяни - члени товариства з обмеженою відповідальністю мають набувати статусу індивідуального підприємця. Слід зазначити, що в деяких зарубіжних країнах право на створення товариства в комісії доступне лише окремим особам (стаття 58 Цивільного кодексу Республіки Казахстан тощо). Але в основному це право надається підприємствам, які є юридичними особами. Відповідно до Цивільного кодексу Російської Федерації учасниками товариства з обмеженою відповідальністю можуть бути індивідуальні підприємці та / або комерційні організації (стаття 66) [52]. Право на створення юридичних осіб з обмеженою відповідальністю є обґрунтованим, оскільки необхідно забезпечити певні види діяльності у сучасних умовах. Слід зазначити, що Цивільний кодекс України містить лише кілька положень щодо правового статусу товариств з обмеженою відповідальністю. В рамках Цивільного кодексу України встановлено основне регулювання рівня кодифікації. Отже, Закон України "Про господарські товариства" стосовно правового статусу товариств з обмеженою відповідальністю має бути допрацьований у сучасному економіко-правовому контексті та узгоджуватися з обома кодексами. Проте, як зазначено у попередньому розділі, доречно і прийняття спеціального Закону "Про акціонерні товариства". І сьогодні правила цивільного кодексу України повинні застосовуватися як правила спеціального акту про кодифікацію, який має перевагу над цивільним кодексом

України економічних відносин. Отже, Законом України "Про господарські товариства", ГК та ГК України передбачено низку правових норм стосовно статусу товариств з обмеженою відповідальністю та застосовуються в економічній сфері. Відповідно до статті 119 Цивільного кодексу України одна й та ж особа може бути засновником лише одного товариства з обмеженою відповідальністю (як стаття 69 Цивільного кодексу, стаття 63, Цивільний кодекс Казахстану тощо). Метою цього положення є забезпечення інтересів кредиторів за повну відповідальність учасників товариства Командіту. Логічне продовження - це звичайне обмеження товариств із обмеженою відповідальністю для створення іншого повного партнерства (комунальне), щоб уникнути можливостей обійти це правило. Kommanditное суспільство повинно пройти процедуру легалізації, під час якої договір про заснування підлягає державній реєстрації (частина перша - ст. 58 Господарського кодексу України). Відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб-фізичних осіб-підприємців та громадських груп" [53] підписи засновників (учасників) у корпоративних документах мають бути нотаріально засвідчені (стаття 8). Цей підхід підтримується вченими [50, с. 34], вона в основному використовується в інших країнах.

За законодавством низки країн не передбачається обов'язкова письмова форма договору про командитне товариство, але на практиці відносини учасників частіше за все оформлюються за допомогою документу «за печаткою». За відсутності письмового договору наявність командитного товариства доводиться в залежності від конкретних обставин. Так, законодавства Великої Британії та США встановлюють низку презумпцій або правил тлумачення намірів сторін. Наприклад, наявність спільної власності сторін само по собі не створює відносин партнершипу, і навпаки, участь в розподілі прибутку є доказом існування партнершипу [54, с. 137].

Можливість судових суперечок та велике значення фігури учасника командитного товариства у статусі товариства, у його зовнішніх відносинах свідчать на користь нотаріального посвідчення підписів засновників, що і знайшло закріплення у законодавстві України.

Питання правової природи засновницького договору залишається дискусійним.

Засновницький договір товариства носить взаємозобов'язуючий характер, оскільки всі його сторони мають цілий комплекс прав та обов'язків по відношенню один до одного. Члени товариського договору не розподіляються на дві частини – активну та пасивну, а знаходяться в однаковому юридичному становищі. Кожен учасник договору по відношенню до всіх інших учасників має права та обов'язки, будучи одночасно активним та пасивним суб'єктом.

Засновницький договір укладається в письмовій формі та підписується усіма його учасниками.

Особливістю засновницького договору у порівнянні з іншими угодами є те, що він не може бути укладений через направлення оферти та акцепту і завжди повинен бути викладений у формі єдиного документа, який в подальшому надсилається до органу державної реєстрації юридичної особи.

Слід погодитись з О.Н. Садиковим, що навряд чи потрібно безумовно переносити на засновницький договір загальноцивільні поняття [55, с. 90].

Засновницький договір є господарсько-правовим договором. На відміну від більшості господарсько-правових правочинів, засновницький договір товариства створює, поряд з майновими, також немайнові права, пов'язані з участю засновників товариства в його майбутній діяльності (наприклад, право приймати участь в управлінні товариством, ознайомлення з результатами діяльності товариства).

Слушною видається думка науковців, згідно з якою установчий (засновницький) договір є нормативним договором двох і більше суб'єктів про встановлення прав і обов'язків як загальних правил поведінки на майбутній час для невизначеного кола осіб, який укладається з урахуванням законодавчих норм і підлягає державній реєстрації [56, с. 8].

До того ж В.І. Татьков у своїй роботі закріпив положення про подвійну правову природу установчого договору як угоди і як локального нормативного акта [56, с.3]. Однак необхідно уточнити лише той висновок автора, що з установчого договору виникає внутрішньогосподарське зобов'язання [56, с.8], оскільки

внутрішньогосподарські відносини складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, між суб'єктами господарювання і його структурними підрозділами. Зобов'язання є організаційно-господарським, воно виникає між суб'єктом господарювання і засновниками даного суб'єкта (п. 2 ст. 176 ГК України).

ГК України передбачає, що організаційно-господарські зобов'язання можуть виникати з договору чи набувати форму договору (п. 3 ст. 176 ГК України). Згідно зі ст. 185 ГК договірне оформлення організаційно-господарських зобов'язань може здійснюватися учасниками на основі вільного волевиявлення сторін на основі примірних договорів.

Організаційний господарський договір, що визначає основи організації та діяльності суб'єкта господарювання, містить у собі організаційні та майнові елементи. При цьому частка майнових елементів у цьому договорі є незначною [57, с. 50].

Виходячи з норм діючого законодавства, теорії та господарської практики, можна зробити висновок, що засновницький договір командитного товариства є організаційним господарським договором; у ньому поєднується приватноправові та публічно-правові елементи, де перші переважають, але все ж таки не виключають наступні, і перші, і другі визначають питання організації та діяльності командитного товариства; він спрямований на створення нового суб'єкта господарювання незалежно від того, що цей суб'єкт господарювання може не мати статусу юридичної особи.

Враховуючи, що в суспільствах, які є об'єднанням капіталу, статут називається, перш за все, визначати його правовий статус та відносини з третіми особами, в асоціаціях - об'єднаннях осіб ці функції покладаються на установчий договір. Контракт встановлює статус компанії у зовнішніх відносинах. У партнерських стосунках, договір про заснування виконує відразу декілька функцій. По-перше, він регулює спільну діяльність засновників у створенні товариства з обмеженою відповідальністю: встановлює обов'язки учасників у формуванні його майна, реєстрацію. По-друге, у договорі визначаються внутрішні відносини в товариства з обмеженою відповідальністю, зокрема, відносини ведення справ,

управління компанією, у порядку розподілу прибутку та участі в покриття збитків, порядок випуску компанія та допуск нових учасників та інші питання спільного бізнесу. По-третє, основою є єдиний документ, на підставі якого компанія створюється та працює. Ця функція важлива. Отже, установчий договір - це не тільки договір між засновниками, а й установчий акт, а також акт місцевого регуляторного регулювання. Питання про склад установчих документів товариства з обмеженою відповідальністю не викликало жодних суперечок, це було також вирішено в законодавстві послідовно. Ст. 82 ЦК України вказує на те, що установчим документом є договір про заснування командних і партнерських товариств та статут акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю та товариство з додатковими зобов'язаннями. Ст. 87 Гражданського кодексу України також передбачено, що установчі документи є установчим договором чи статутом. Ст. 4 Закону України "Про господарські товариства" відноситься до двох типів установчих документів: статут (типовий статут) та установчий договір, з акціонерним товариством, товариством з обмеженою відповідальністю та компанією з додатковою відповідальністю, яка створюється та діє на основі статуту і компанії, а також повне партнерство - на основі укладення договору. Що стосується змісту установчого договору, то слід зазначити, що якщо принцип імперативного регулювання поширюється на зовнішні відносини товариства, то правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю у внутрішніх відносинах повинен регулюватися, перш за все, волею засновників, а законодавче регулювання в основному є диспозитивним. У чинному законодавстві, зокрема, Цивільному кодексі та ЦК України, Законі "Про господарські товариства", товариства поділяються на договірні та статутні. У зв'язку з цим С. С. Грудницька у своїй науковій роботі зазначає, що з метою встановлення порядку діяльності договірних об'єднань відповідна угода учасників є досить достатньою, оскільки не існує такої тісної організаційної зв'язку, яка властива статутним об'єднанням [58]. Виявляється, причини призначення певних видів ділових партнерів на контракт (повний і командир) повинні бути акцентом на переважній диспозитивності законодавчого регулювання їх статусу. Оскільки статус цих товариств регулюється,

головним чином, контрактом, то товариства, відповідно, є договірними. Розглянемо питання про зміст засновницької угоди. У Законі "Про господарські товариства" [1] вимоги щодо змісту установчого договору товариства з обмеженою відповідальністю регулюються ст. 4, який передбачає, що установчі документи господарського товариства повинні містити інформацію про тип компанії, об'єкт та ціль його діяльності, склад засновників та учасників, найменування, розмір та порядок формування статутного (частка) капіталу, порядок розподілу прибутку та збитків, складу та компетенції органів товариства та порядок їх прийняття, в тому числі перелік питань, що вимагають кваліфікованої більшості голосів, порядок підписання установчих документів, порядок внесення змін установчих документів та порядку ліквідації та реорганізації компанії. Відповідно до ст. 67 цього Закону зміст установчого договору про товариство з обмеженою відповідальністю також визначає розмір частки кожного учасника, розмір, склад і порядок їх здачі, форму їх участі у справах товариства. Тобто, засновницький договір товариства з обмеженою відповідальністю, на додаток до зазначеної інформації, повинен визначати розмір частки кожного учасника, форму їх участі у справах товариства, розмір, склад та процедуру здаючи їх на зберігання. Відповідно до статті ГК РФ інформація.

Ст. 57 ГК України [12] містить загальні вимоги до установчих документів суб'єктів господарювання, а саме: в установчих документах повинні бути зазначені найменування та місцезнаходження суб'єкта господарювання, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації, якщо інше не передбачено законом. У засновницькому договорі засновники зобов'язуються утворити суб'єкт господарювання, визначають порядок спільної діяльності щодо його утворення, умови передачі йому свого майна, порядок розподілу прибутків і збитків, управління діяльністю суб'єкта господарювання та участі в ньому засновників, порядок вибуття та входження нових засновників, інші умови діяльності суб'єкта господарювання, які передбачені законом, а також порядок його реорганізації та ліквідації відповідно до закону.

ЦК України закріплює, що у засновницькому договорі підприємницького товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передачі товариству майна учасників, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлені цим Кодексом або іншим законом (ст. 88) [13].

Засновницький договір командитного товариства, крім відомостей, передбачених статтю 88 ЦК, має містити відомості про: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі; розмір, склад та строки внесення ними вкладів (ст. 120).

Ю.В. Яковлев стверджує, що засновницький договір командитного товариства відноситься до синалагматичних договорів, де інтереси сторін повністю співпадають. Він одночасно є й інвестиційним договором, у якому взаємоузгоджені інтереси двох груп сторін: учасників самих між собою і з товариством та вкладників тільки з товариством. Відстоює тезу про необхідність виділення в новому ЦК України субінституту засновницького договору в рамках договорів про сумісну діяльність, що надасть їм стабільності та буде запорукою єдності правозастосовної практики [22, с. 9].

Згідно з чинним законодавством України, засновницький договір підписується всіма учасниками повного товариства чи повними учасниками командитного товариства. Відтак, вкладники командитних товариств не підписують засновницького договору. Власне, вкладник може вступити до командитного товариства шляхом внесення грошових або матеріальних вкладів. Сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати п'ятдесяти відсотків складеного капіталу повного товариства.

Аналіз наведеного законодавчого регулювання дозволяє зробити окремі висновки. Так, зокрема, на прикладі законодавчого регулювання змісту засновницького договору командитного товариства можна побачити доцільність тлумачення Господарського кодексу України як спеціального відносно Цивільного кодексу України. Так, Цивільний кодекс не передбачає, щодо засновницького договору командитного товариства можуть бути включені також відомості щодо

інших умов діяльності товариства, які не суперечать закону, а в Господарському кодексі України, так само як і в Законі України «Про господарські товариства», це передбачається. Така можливість важлива для учасників командитного товариства, діяльність яких з точки зору доцільності має регулюватися диспозитивно.

Якщо далі порівняти норми ЦК України з нормами ГК України, то слід сказати, що ГК України передбачає більш ґрунтовне правове регулювання засновницького договору товариства. У ГК України обов'язковими визнано такі важливі питання, як відомості про вид господарського товариства, найменування, предмет і цілі його діяльності, порядок прийняття рішень учасниками, склад і компетенцію органів його управління, порядок формування майна товариства, розподілу прибутків і збитків, умови реорганізації та ліквідації, тобто передбачається необхідність врегулювання в засновницькому договорі різних сторін статусу командитного товариства як суб'єкта господарювання.

На відміну від ЦК, ГК України вказує на необхідність існування у засновницькому договорі відомостей щодо форми участі у справах товариства кожного учасника (ч. 5 ст. 82 ГК України), що є досить важливим у подальшій господарській діяльності командитного товариства, зокрема, для його репрезентації у зовнішніх відносинах.

Тому пріоритетне застосування ГК України відносно ЦК має практичне значення.

Про це свідчить також відсутність у ЦК України окремих важливих норм, які передбачені Законом «Про господарські товариства» [1] (наприклад, ст. 70 «Про заборону учасникам командитного товариства конкурувати з командитним товариством» передбачає важливу норму про те, що учасники командитного товариства не можуть приймати участь в інших товариствах, крім акціонерних товариств, які мають однорідну з товариством мету діяльності), що вказує на необхідність застосування цього Закону як спеціального закону, що доповнює положення ГК України (оскільки не пройшов кодифікацію в його рамках).

Окремо слід зупинитися на питанні найменування командитного товариства, яке має бути закріплене у засновницькому договорі. Найменування господарського

товариства виступає засобом його індивідуалізації в якості самостійного учасника правовідносин [59, с.7].

Назва або найменування господарського товариства є обов'язковим атрибутом, з яким потенційні компаньйони та споживачі будуть сприймати підприємство. Так, Ю. Назарова визначає найменування товариства як «найменування, під яким підприємець виступає в цивільному обігу і яке індивідуалізує цю особу в ряді інших учасників цивільного обігу» [60, с. 22]. Слід погодитись з О. Підпригорою, який визначив право на найменування товариства як особисте немайнове право[61], яке по своїй юридичній природі є виключним, абсолютним і безстроковим. А. Сергєєв у своїх роботах використовує термін «комерційне ім'я підприємства», маючи на увазі найменування товариства [62, с. 29].

Назва товариства обмеженого користування визначається її членами, коли воно створюється та укладається з установчим договором. Учасники обирають на власний розсуд назву компанії, але вони повинні дотримуватися норми, що містяться в частині 6 статті. 82 Цивільного кодексу України та ст. 2 Закону України "Про господарські товариства", а також норми інших актів чинного законодавства щодо назви господарського товариства. Назва товариства з обмеженою відповідальністю обов'язково має вказувати тип партнерства та ім'я (прізвище) членів товариства. Ця норма передбачена національним законодавством. За даними ЦК України, назва товариства повинна містити назви всіх членів товариства або одного або декількох з подальшим посиланням на інших учасників (із додаванням слів "... та а також слова "товариство з обмеженою відповідальністю" (частина 119 Цивільного кодексу України) На практиці товариства з обмеженою відповідальністю стикаються з деякими труднощами при відображенні імен учасників у їхніх іменах, особливо при зміні складу учасників і коли кількість учасників є більш-менш значущою. На нашу думку, існує потреба в ґрунтовній аргументації питання про представлення фірмової назви компанії як одного з видів підприємств щодо типу та масштабу його діяльності. Потрібно погоджуватися з О. Кібенком, що додаткова інформація, зазначена в назві партнерської компанії, не

повинна вводити в оману щодо типу, компанії діяльність або положення її засновників та учасників, наприклад, додатковий символ "міжнародний", який зазначається в назві компанії, яка веде бізнес у державі [59, с.8]. Учасники засновницької угоди протягом усього часу своєї дії можуть вносити до неї зміни, які підлягають обов'язковій державній реєстрації в порядку, встановленому законом. Установча угода залишається чинною протягом усього періоду формування компанії, оскільки вона є установчим документом (а в обмеженій компанії - єдиною) та визначає правовий статус новоствореної компанії. Установчий договір товариства з обмеженою відповідальністю відповідно до ч. 1 ст. 134 Цивільний кодекс підписаний усіма повними учасниками.

Тут є така дилема - якщо договір засновника з вкладниками не укладається, то яким є основи їх участі в обмеженому партнерстві? З цього приводу в науковій літературі окремі дослідники ідентифікують наступні варіанти, такі як: 1. з першої частини ст. 134 Цивільного кодексу України зазначено, що договір засновників підписується усіма учасниками, а не тільки їх укладеними, тоді можна припустити, що всі члени командного товариства укладуть цю угоду і підписують лише повні учасники. Натомість ця точка зору має суттєві недоліки, оскільки підписання договору є обов'язковим для його форми та підписується контрактом його сторін (частина 2 статті 207 Цивільного кодексу України). Отже, той, хто не підписав договір, не є його партією, і тому вкладники не можуть розглядатися як особи, які пов'язані договірними відносинами з повними учасниками. Не можна не допустити, щоб ця угода була укладена одночасно, письмово (повноправними учасниками) та усно (вкладниками), оскільки така всеосяжна форма договору не передбачає чинного законодавства України. 2. Договір засновника підписується та підписується повними учасниками, а вкладники приєднуються до цієї угоди. Їх дотримання та затвердження термінами, які вони будуть розглядати учасники товариства, свідчить про те, що вони роблять внесок у капітал компанії. Це бачення повертає своєю чіткістю, але не цілком відповідає ст. 634 ЦК, який регулюється договором про вступ. Зрештою, відповідно до формулювання, передбаченої цією статтею, виявляється, що в цій угоді залучено лише дві сторони: один з них встановлює

умови договору, а інший - до нього приєднується. Проте, якщо ви екстраполюєте цю схему на відносини з створенням партнерства, то повні учасники та учасники не виступають проти один одного, і всі разом прагнуть до тієї ж мети - створення партнерства. Це не двосторонній, а багатосторонній договір, спрямований на досягнення єдиної мети. Якщо в умовах обмеженого партнерства буде стільки повноправних учасників та стільки вкладників, ст. 634 Цивільного кодексу України не може застосовуватися. Навряд чи можна також розглядати в якості однієї сторони договір повних учасників, а другий - всіх вкладників. Нарешті, ця схема стає неможливою взагалі, якщо є лише один повний учасник товариства з обмеженою відповідальністю, який не укладає договір, та скласти меморандум. 3. Контракт укладається повними учасниками, а вкладники укладають контракти з повними учасниками. Така модель на перший погляд виглядає прийнятною, але не бездоганною, оскільки вона буде вкладниками правових відносин не з компанією, а зі своїми повними учасниками. Тобто тоді існуватимуть два рівні правових відносин: між повними учасниками та між ними та вкладниками. 4. Контракт укладається повними учасниками, а вкладники укладають договори з товариством з обмеженою відповідальністю. Така схема досягається шляхом уникнення вищезгаданих суперечностей, але з'являються нові. Автори можуть укласти договір з компанією лише після його створення, оскільки вважається, що юридична особа була створена з моменту його державної реєстрації (частина четверта статті 87 ЦК України) [63, с. 3-4].

Однак, проаналізувавши дані варіанти, можна стверджувати, що жоден із них не здатний задовольнити потребу в характеристиці тих відносин, які складаються при створенні командитного товариства. Як видно правовідносини вкладників з їх участі в командитному товаристві мають доволі складну природу. У будь-якому разі їх участь у командитному товаристві не зафіксована в установчому документі останнього – засновницькому договорі. Тому на підставі вище зазначеного можна стверджувати, що їх відносини з командитним товариством слід вважати обумовленими засновницьким договором, однак даний факт не свідчить про їх корпоративну природу.

Варто зазначити, що у багатьох країнах світу практикуються гнучкі форми врегулювання відносин між всіма учасниками командитного товариства. В засновницькому договорі визначається лише сукупний розмір долі вкладників, а відомості про них не вказуються. Відповідно й договір підписується лише учасниками з повною відповідальністю, а відносини із вкладниками врегульовуються спеціальним договором про участь у командитному товаристві, який підписується і учасниками з повною відповідальністю, і вкладниками. Також питання оподаткування прибутку об'єднань осіб (ПТ, КТ, партнерства) вирішується шляхом загального звільнення від сплати корпоративних податків. Ці податки сплачуються ні з самої юридичної особи, а з персонального доходу кожного учасника. Це дозволяє усунути подвійного оподаткування [64, с. 389].

Запозичення таких схем для врегулювання відносин в українських товариствах не суперечить чинному законодавству і може застосовуватися. Крім того, національне законодавство не містить подібних податкових пільг, що призводить до низького поширення товариств з обмеженою відповідальністю, необмежена відповідальність членів товариств не компенсується ніякими податковими пільгами, як це відбувається за кордоном [65, с. 227]. Таким чином, у засновницькій угоді про створення товариства з обмеженою відповідальністю вона відображається в той момент, коли різний характер спільних дій усіх її сторін остаточно спрямований на досягнення однієї мети. Якщо учасники з повною відповідальністю зобов'язані брати участь у діяльності товариства з обмеженою відповідальністю, вкладники обмежуються лише виконанням їхніх зобов'язань, про які можна сказати, що вони є інвестиціями. Учасники з повною відповідальністю мають право отримувати прибуток від вкладеного капіталовкладення, а також для корпоративного управління формується структури, за рахунок чого вони забезпечують баланс інтересів вкладників у рамках чинного законодавства [66, п.11] Внесення змін та доповнень до договору про заснування повинно здійснюватися відповідно до правил, встановлених законодавством. Законодавство не визначає особливості припинення засновницької угоди та її визнання недійсними. Враховуючи, що Угоду про заснування є однією з економіко-правових угод, вона

застосовує відповідні загальні норми Цивільного кодексу України, які регулюють припинення договорів та визнання угод недійсними. Слід зазначити, що відповідно до пункту 13 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про практику розгляду судів корпоративних спорів"? 13 з 24.10. 2008 р. Положення учбових документів господарських товариств, які не відповідають вимогам закону, не застосовуються [67]. Крім того, згідно з пунктом 5.1 постанови Пленуму Вищого господарського суду України "Про деякі питання практики вирішення спорів, що впливають з корпоративних правовідносин" № 4 від 25.02. 2016 Підставами для прийняття рішення про визнання недійсними установчих документів є порушення закону, які не можуть бути усунені [68]. Такою причиною, зокрема, може бути відсутність в установчих документах інформації, яка відповідно до закону повинна міститися в ній. Таким чином, відповідно до статті 4 Закону України "Про господарські товариства" відсутність зазначеної інформації в установчих документах є підставою для відмови у державній реєстрації. вищезгадані протиріччя, але з'являються нові. Автори можуть укласти договір з компанією лише після його створення, оскільки вважається, що юридична особа була створена з моменту його державної реєстрації (частина четверта статті 87 ЦК України) [63, с. 3-4]. На нашу думку, підставою недійсності засновницького договору є, зокрема, недодержання в момент його вчинення сторонами (стороною) таких вимог: а) зміст засновницького договору не повинен суперечити вимогам чинного законодавства, інтересам держави та суспільства, його моральним засадам; б) на укладення засновницького договору особа повинна володіти необхідним обсягом дієздатності; в) волевиявлення учасника засновницького договору повинно бути вільним та відповідати його власній волі; г) наслідком укладення засновницького договору має бути реальне настання правових наслідків, які ним обумовлені.

2.2. Управління командитним товариством

Під управлінням господарською діяльністю автори Науково-практичного коментарю ГК України розуміють підзаконну владну діяльність з організації господарських зв'язків, що здійснюється органами державної влади, місцевого самоврядування, наділеними господарською компетенцією, а також громадянами, громадськими та іншими організаціями, які є засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на підставі відносин власності [69, с. 300].

Порядок управління командитним товариством регулюється ст.68 та 23 Закону України «Про господарські товариства».

Відповідно до ст. 71 зазначається, що управління справами командитного товариства здійснюється тільки учасниками з повною відповідальністю.

Ведення справ товариства може здійснюватися або всіма учасниками, або одним чи кількома з них, які виступають від імені товариства. В останньому випадку обсяг повноважень учасників визначається дорученням, яке повинно бути підписано рештою учасників товариства.

Якщо у засновницькому договорі визначаються декілька учасників, які наділяються повноваженнями на ведення справ товариства, то передбачається, що кожен з них може діяти від імені товариства самостійно. У засновницькому договорі може бути відзначено, що такі учасники мають право вчиняти відповідні дії лише спільно.

Учасники, яким було доручено ведення справ командитного товариства, зобов'язані надавати решті учасників на їх вимогу повну інформацію про дії, що виконуються від імені та в інтересах товариства.

Повноваження учасника на ведення справ товариства припиняються повністю або частково з припиненням діяльності самого товариства у зв'язку з відмовою учасника від доручення чи скасуванням доручення на вимогу хоча б одного з решти учасників.

Учасник, який діяв у спільних інтересах, не маючи повноважень, у випадках, коли його дії не будуть схвалені рештою учасників, вправі ставити вимогу до товариства відшкодувати витрати за умови, якщо доведено, що внаслідок його дій товариство зберегло чи відповідно надбало майно, яке перебільшує за вартістю понесені товариством витрати.

Так, І. Кучеренко у своїй роботі зазначає, що ведення справ командитним і повним товариством здійснюють його учасники, ніяких інших органів управління не створюється. Немає загальних зборів, правління (дирекції) і керівника юридичної особи (директора, голови правління). Закон України «Про господарські товариства» щодо командитного товариства не застосовує термін «управління товариством», як для інших господарських товариств [70, с. 36 - 37].

На нашу думку, положення Закону України «Про господарські товариства» [1] не варто розцінювати як такі, що вказують на відсутність органів управління в командитному товаристві, адже згідно ст. 23 «Органи управління товариством та їх посадові особи» Закону, управління товариством здійснюють його органи, склад і порядок обрання (призначення) яких здійснюється залежно від виду товариства.

Незважаючи на те, що у ст. 23 Закону України «Про господарські товариства» використовується термін «ведення справ», оскільки, за визначенням поняття командитного товариства, діяльність командитного товариства здійснюють його учасники.

Однак фактично орган управління у командитного товариства є, хоч він прямо не названий, але його статус прописаний у ст. 68 Закону – це загальні збори учасників, які згідно ч. 1 вказаної статті здійснюють ведення справ товариства за загальною згодою всіх учасників.

Слушною видається позиція О.Р. Кібенко, яка зазначає, що діюче законодавство не розмежовує таких понять, як управління командитним товариством і ведення його справ (здійснення підприємницької діяльності від його імені), регулюючи ці питання загальними нормами, а в засновницькому договорі рекомендує окремо врегульовувати питання управління товариством і ведення підприємницької діяльності від його імені [59].

Управління командитним товариством – це вирішення найбільш важливих питань діяльності товариства, а саме: визначення основних напрямків діяльності товариства, внесення змін до засновницьких документів, прийняття та виключення учасників із товариства, визначення напрямків використання спільного прибутку, реорганізація та ліквідація товариства тощо.

Ведення справ товариства – це підприємницька діяльність, що здійснюється учасником повного товариства від імені товариства, представництво товариства у відносинах з третіми особами при укладанні угод і здійсненні інших юридично значимих дій [64, с. 367-368].

Таке розмежування є доцільним, оскільки враховує різницю між вирішенням найбільш важливих питань загальними зборами учасників та поточним веденням справ, що є принциповим, адже порядок здійснення тих і інших дій в колективних суб'єктах підприємництва недоцільно уніфікувати.

У ст. 89 ГК України «Управління господарським товариством» зазначається, що управління діяльністю господарського товариства здійснюють його органи та посадові особи, склад і порядок обрання (призначення) яких визначається залежно від виду товариства, а у визначених законом випадках - учасники товариства.

ЦК України виділяє поняття «управління командитним товариством» (ст. 121) і «ведення справ командитного товариства» (ст. 122).

Так, згідно зі ст. 121 управління діяльністю командитного товариства здійснюється за спільною згодою всіх учасників. Засновницьким договором товариства можуть бути передбачені випадки, коли рішення приймається більшістю голосів учасників.

Кожний учасник командитного товариства має один голос, якщо засновницьким договором не передбачений інший порядок визначення кількості голосів.

Кожний учасник командитного товариства, незалежно від того, чи уповноважений він вести справи товариства, має право ознайомлюватися з усією документацією щодо ведення справ товариства. Відмова від цього права чи його обмеження, зокрема, за домовленістю учасників товариства, є нікчемною.

Згідно зі ст. 122 ЦК кожний учасник командитного товариства має право діяти від імені товариства, якщо засновницьким договором не визначено, що всі учасники ведуть справи спільно або, що ведення справ доручено окремим учасникам.

У разі спільного ведення справ учасниками товариства для вчинення кожного правочину є необхідною згода всіх учасників товариства. Якщо ведення справ доручено окремим учасникам командитного товариства, інші учасники можуть вчиняти правочини від імені товариства за наявності у них довіреності, виданої учасниками, яким доручено ведення справ товариства.

У відносинах з третіми особами командитне товариство не може посилається на положення засновницького договору, які обмежують повноваження учасників командитного товариства щодо права діяти від імені товариства, крім випадків, коли буде доведено, що третя особа на момент вчинення правочину знала чи могла знати про відсутність в учасника товариства права діяти від імені товариства.

Учасник командитного товариства, що діяв у спільних інтересах, але не мав на це повноважень, має право у разі, якщо його дії не були схвалені іншими учасниками, вимагати від товариства відшкодування здійснених ним витрат, якщо він доведе, що у зв'язку з його діями товариство зберегло чи набуло майно, яке за вартістю перевищує ці витрати.

У разі спору між учасниками командитного товариства повноваження на ведення справ товариства, надані одному чи кільком учасникам, можуть бути припинені судом на вимогу одного чи кількох інших учасників товариства за наявності для цього достатніх підстав, зокрема, внаслідок грубого порушення учасником, уповноваженим на ведення справ товариства, своїх обов'язків чи виявлення його нездатності до розумного ведення справ. На підставі рішення суду до засновницького договору товариства вносяться необхідні зміни.

Прийняття ЦК України, який виділяє поняття «управління» (ст. 121) та «ведення справ» командитного товариства (ст. 122), спричинило дискусії навколо спорідненості та відмінності цих понять. Досліджуючи дану проблематику, вчені по-різному характеризували терміни «управління товариством» та «ведення справ у товаристві», примірюючи їх до командитного товариства.

Ми поділяємо позицію тих науковців, які вважають, що управління юридичною особою мають здійснювати її органи управління, оскільки юридична особа набуває цивільних прав і бере на себе цивільні зобов'язання через свої органи, що діють у межах прав, наданих їм за законом або статутом [70, с. 38]. На думку І. Кучеренко, для упорядкування прийняття рішення учасниками командитного товариства потрібно законодавчо встановити, що управління цими товариствами здійснюється учасниками товариства через участь у загальних зборах товариства як саморегуляторного органу управління товариством [70, с. 39].

З цією метою вважаємо за доцільне закріпити в ГК або Законі «Про господарські товариства», що управління командитним товариством здійснюють загальні збори учасників, а управління поточною діяльністю (відповідно до ЦК та Закону «Про господарські товариства» – це ведення справ) здійснюють учасники товариства (один, декілька або всі - самостійно або спільно).

Суперечливими визнаються і інші норми законодавства. Так, ЦК України (ст.121) доповнив норму Закону України «Про господарські товариства» щодо здійснення управління діяльністю командитного товариства за спільною згодою всіх учасників, вказуючи при цьому на можливість встановлення іншого порядку в засновницькому договорі товариства, а саме: можуть бути передбачені випадки, коли рішення приймається більшістю голосів учасників. З цього приводу слід зауважити загальну позитивну оцінку направленості нової норми на розширення диспозитивного регулювання щодо внутрішніх відносин командитних товариств. Крім того, слід зазначити наявність відповідного зарубіжного досвіду щодо командитних товариств без прав юридичної особи. Так, згідно з § 119 ТК ФРН договір про товариство може передбачати прийняття рішення більшістю голосів. Слід також підкреслити наявність права прийняття рішення більшістю голосів як факт, що свідчить на користь правосуб'єктності командитного товариства без прав юридичної особи. Тобто ця норма, як і інші, може поширюватися на командитні товариства з правами і без прав юридичної особи. Подібне регулювання відповідає досвіду низки зарубіжних країн, в яких командитні товариства не визнаються юридичними особами, наприклад, Англії [30, с. 24-25], США [29, с. 478].

Варто зазначити, що дані норми ЦК України були запозичені з ЦК РФ, який так само виділяє дві окремі статті – статтю 71 «Управління в повному товаристві» і статтю 72 «Ведення справ повного товариства», передбачаючи ведення справ товариства самими учасниками[52].

Доцільним в межах нашого магістерського дослідження вважаємо визначити органи управління командитним товариством – загальні збори учасників, виконавчий орган, або інші органи, створені загальними зборами учасників (наприклад, це може бути ревізійна комісія), та розмежувати їх компетенцію.

Щодо принципів розмежування компетенції вищого та виконавчого органів може бути використано як досвід управління господарськими товариствами інших видів (наприклад, згідно п. 22 ст. 33 Закону України «Про акціонерні товариства» до компетенції загальних зборів належить прийняття рішення про вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності товариства), так і відповідний зарубіжний досвід.

Так, відповідно до ст. 89 КК (Комерційного кодексу) Естонії при управлінні повним товариством уповноважений керувати учасник може здійснювати дії, необхідні для поточної господарської діяльності товариства, а для здійснення дій, які перевищують обсяг поточної господарської діяльності, потрібне рішення учасників товариства[21].

§ 116 ТК ФРН передбачає, що повноваження на ведення справ поширюються на всі дії, які тягнуть за собою звичайне зайняття товариства торгівельним промислом. Для здійснення дій, які виходять за рамки цього, потрібне рішення учасників у повному складі.

Тому, враховуючи все вище зазначене, вважаємо за необхідне в законодавстві України закріпити, що учасники товариства, які ведуть справи товариства (або виконавчий орган командитного товариства) можуть здійснювати дії, необхідні для поточної господарської діяльності командитного товариства, а для здійснення дій, які виходять за межі поточної господарської діяльності, необхідне рішення загальних зборів учасників товариства.

Якщо ведення справ товариства доручається його учасниками одному або декільком із них, інші учасники товариства для укладення угод від імені командитного товариства повинні мати довіреність від учасника (учасників), на якого (яких) покладено ведення справ товариства відповідно до ч. 2 п. 1 ст. 122 ЦК України. Визначення обсягу прав та обов'язків уповноваженого на ведення справ командитного товариства залежить від згоди решти засновників товариства. Дані повноваження включаються в зміст засновницького договору і підтверджуються додатково довіреністю.

Як правило, призначення уповноваженого здійснюється при укладанні засновницького договору командитного товариства, однак можна зробити це і після цього при наявності особливої (саме по цьому питанню) згоди учасників командитного товариства в порядку внесення змін до змісту засновницького договору чи на підставі рішення суду.

Довіреність, яка видається уповноваженій особі командитним товариством, у всіх випадках повинна бути підписана всіма учасниками командитного товариства за винятком того з них, на чие ім'я вона видається (оскільки останній, щоб діяти від свого імені, в повноваженнях інших учасників товариства не має потреби) [71].

При дорученні ведення справ товариства одному чи декільком учасникам командитного товариства, всі інші учасники усуваються від ведення справ до припинення повноваження учасника на ведення справ командитного товариства. Уповноважені учасники повинні діяти в рамках закону та наданих їм повноважень. Згідно зі ст. 68 Закону України «Про господарські товариства» [1] повноваження учасника на ведення справ товариства припиняються повністю або частково з припиненням діяльності самого товариства у зв'язку з відмовою учасника від доручення чи скасуванням доручення на вимогу хоча б одного з решти учасників.

Ст. 122 ЦК України [13] визначає, що у разі спору між учасниками командитного товариства повноваження на ведення справ товариства, надані одному чи кільком учасникам, можуть бути припинені судом на вимогу одного чи кількох інших учасників товариства за наявності для цього достатніх підстав, зокрема, внаслідок грубого порушення учасником, уповноваженим на ведення справ

товариства, своїх обов'язків чи виявлення його нездатності до розумного ведення справ. На підставі рішення суду до засновницького договору товариства вносяться необхідні зміни.

Частина 4 ст. 68 Закону України «Про господарські товариства» [1] містить положення про те, що учасники, яким було доручено ведення справ командитного товариства, зобов'язані надавати решті учасників на їх вимогу інформацію про дії, що були виконані від імені та в інтересах товариства.

Учасник командитного товариства має безумовне право ознайомлюватися з документацією товариства навіть у випадку, коли він не уповноважений на ведення справ від імені товариства [72, с. 202]. Це зумовлено тим, що такий учасник не звільняється від субсидіарної відповідальності по боргах товариства усім своїм майном. Тому він вправі бути в курсі справ товариства, вимагати в судовому порядку припинення повноважень тих учасників, що неналежним чином ведуть справи товариства. Зазначена вимога законодавства необхідна для захисту прав і інтересів учасників товариства.

Право представництва від імені товариства може бути надане не одному, а декільком учасникам. Повноваження між ними можуть бути розподілені по-різному, в залежності від угоди між учасниками товариства і частіше за все у різних напрямках діяльності. У цьому випадку треті особи повинні бути повідомлені про розподіл повноважень. Якщо цього не буде зроблено, то передбачається, що кожний учасник має право здійснювати операції в повному обсязі правосуб'єктності діяльності товариства. По відношенню до третіх осіб обмеження представництва не має сили: угода, що укладена учасником від імені товариства, створює обов'язки для товариства, навіть якщо її учасник вийшов за рамки повноважень, наданих йому за загальною згодою.

На відміну від цього, ЦК України передбачає виняток із загальновизнаного правила, встановлюючи, що у відносинах з третіми особами командитне товариство не може посилатися на положення засновницького договору, які обмежують повноваження учасників командитного товариства щодо права діяти від імені товариства, крім випадків, коли буде доведено, що третя особа у момент вчинення

правочину знала чи могла знати про відсутність в учасника товариства права діяти від імені товариства (ст.122).

Однак, вважаємо, що передбачений виняток із загального правила не відповідає практичним потребам і зарубіжному досвіду, і його доцільно було б виключити.

Вирішення питання про ведення справ у товаристві – це «особиста» справа самого товариства. Тому положення засновницького договору, яке обмежує повноваження його учасників, не має впливати на відносини даного товариства з третіми особами. При укладенні угод їм достатньо переконатися, що вони мають справу з одним з учасників командитного товариства. Тому угоди, укладені від імені товариства учасником, який не має на це повноважень відповідно до засновницького договору, мають визнаватися дійсними у будь-якому випадку.

Права, яких набуває представник (керівник), виникають у товариства. Примусової реалізації цих прав може вимагати тільки уповноважений представник, але не будь-який інший повний товариш.

На практиці не виключено виникнення такої ситуації, коли учасник командитного товариства, який не має відповідного повноваження, буде змушений здійснити певні дії за свій рахунок, але в інтересах командитного товариства. Якщо ж цих дій він не здійснить, то товариство понесе збитки. Тут виникає необхідність ведення справ без доручення. Якщо інші учасники схвалюють дії учасника, здійснені без належним чином оформлених повноважень, то такі дії будуть розглядатися як проведені від імені товариства. Якщо ж такого схвалення не отримано, то учасник, розглядається як особа, що діяла від свого імені і за свій рахунок [64, с. 369].

При здійсненні дій в інтересах товариства учасником на те не уповноваженим і наявності при цьому в зазначеного учасника витрат, пов'язаних з їх здійсненням, він має право вимагати від товариства відшкодування цих витрат, якщо товариство в результаті здійснення цих дій придбало чи зберегло матеріальні блага, що за вартістю перевищують зазначені витрати не уповноваженого учасника. Проте важко не погодитися з думкою Є. Слєпцовой в тому, що у даному випадку вимагати

винагороди за вчинені дії недоречно, оскільки учасник товариства діяв не в чужих інтересах, а в інтересах товариства, учасником якого є сам [73, с. 46].

Певні труднощі являє розв'язання питання, що стосуються операцій, які здійснюються керівниками у власних інтересах. На практиці майно товариства з необмеженою відповідальністю передається в управління командитним товаришам і, як правило, не відособлюється. Тому виникають сумніви відносно того, на які кошти здійснив операцію командитний товариш у своїх інтересах – на свої гроші чи на кошти товариства. Припускається, що вчинені у власних інтересах операції, повний товариш здійснив за свій рахунок. Інші повні товариші повинні довести протилежне. Та обставина, що повний товариш веде справи товариства з використанням свого майна, не означає включення цього майна до складу майна товариства.

Враховуючи характер та специфічність командитного товариства, можна вимагати від того, хто веде справи товариства, тієї ж ретельності, з якою він веде свої власні справи. У зв'язку з особливим особистим і довірчим характером відносин у командитному товаристві законодавство встановлює, що його учасник не має права здійснювати дії, що представляють загрозу інтересам товариства. Зокрема, він не повинен самотійно або в складі якого-небудь іншого товариства займатися підприємницькою діяльністю, що складає конкуренцію даному товариству (ст. 70 Закону України «Про господарські товариства»). На відміну від України, у зарубіжних країнах ця заборона не носить імперативного характеру і може бути усунена за згодою учасників товариства.

Особливої уваги заслуговує зарубіжний досвід правового забезпечення посадових осіб суб'єктів підприємництва – юридичних осіб, що є учасниками командитного товариства.

Наприклад, у Франції, якщо юридична особа є членом командитного товариства, її керівники підпадають під дію тих самих умов і зобов'язань і несуть ту саму цивільну і кримінальну відповідальність так, як би вони особисто були повними товаришами, при солідарній відповідальності самої юридичної особи, якою він керує (ст. 12 Закону Про торгівельні товариства) [74].

Дану норму вважаємо за доцільне закріпити і в законодавстві України про командитні товариства.

Висновки до Розділу 2

Обґрунтовано, що особливість засновницького договору як багатостороннього правочину полягає у тому, що кожен його учасник є самостійною стороною і виражає індивідуальну волю.

Виділено функції засновницького договору командитного товариства.

Аргументовано, що внесення змін і доповнень у засновницький договір повинно відбуватись за правилами, встановленими законодавством.

Виокремлено підстави для визнання засновницького договору командитного товариства недійсним.

З метою удосконалення правового статусу командитних товариств, варто закріпити загальний принцип диспозитивного регулювання внутрішніх відносин у командитних товариствах.

Обґрунтована доцільність визначити органи управління командитним товариством – загальні збори учасників, виконавчий орган, або інші органи, створені загальними зборами учасників (наприклад, це може бути ревізійна комісія), та розмежувати їх компетенцію.

Аргументовано за необхідне в законодавстві України закріпити норму, що учасники товариства, які ведуть справи товариства (або виконавчий орган командитного товариства) можуть здійснювати дії, необхідні для поточної господарської діяльності командитного товариства, а для здійснення дій, які виходять за межі поточної господарської діяльності, необхідне рішення загальних зборів учасників товариства.

На основі аналізу чинного законодавства та законодавства окремих зарубіжних країн доведено необхідність запровадити солідарну відповідальність за зобов'язаннями командитного товариства посадових осіб учасників, що є юридичними особами.

РОЗДІЛ 3. ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ КОМАНДИТНОГО ТОВАРИСТВА

3.1. Права та обов'язки учасників командитного товариства

Згідно юридичної енциклопедії правовий статус визначається як сукупність прав і обов'язків фізичних та юридичних осіб, тобто прав і обов'язків суб'єктів права [75, с. 44].

Поняття «правовий статус особи» і «правове становище особи» є рівнозначними. Ми приєднуємось до позиції тих науковців, які визнають ці терміни синонімами.

У деяких наукових працях вказані терміни ототожнюються із компетенцією або із повноваженнями [76, с. 70], що вважаємо необґрунтованим, оскільки компетенція охоплюється категорією «правовий статус». Є, однак, точка зору і щодо розрізнення понять правового статусу та правового становища особи.

Наприклад, на думку В.Т. Білоуса, правовий статус асоціюється зі стабільним правовим станом суб'єкта, а правове становище розглядається як динамічний розвиток сукупності прав і обов'язків особи, що зумовлено її вступом до тих чи інших правовідносин [77, с. 124]. Н.В. Вітрук, зазначає, що категорія «правовий статус особи» більш вузька, оскільки виступає частиною (ядром) поняття «правове положення особи» [78, с.31].

Поділяємо точку зору В.С. Щербини, який зазначає, що правовий статус суб'єкта господарського права можна визначити як сукупність економічних, організаційних та юридичних ознак учасника відносин у сфері господарювання, встановлених в законодавстві (закріплених в іншій правовій формі), що дозволяють індивідуалізувати його шляхом виділення з-поміж інших осіб – суб'єктів правовідносин – і кваліфікувати як суб'єкта господарського права [79, с. 7].

У поняття правового статусу включають статутні права і обов'язки.

Для здійснення підприємницької діяльності господарське товариство повинно мати обсяг прав і обов'язків, перелік яких закріплюється в нормативних актах

чинного законодавства та установчих документах. Учасники командитного товариства, так як і учасники інших господарських товариств, мають майнові і немайнові корпоративні права (право на одержання частини прибутку товариства, на участь в управлінні товариством, на одержання інформації про діяльність товариства тощо).

У діючому законодавстві України права учасників командитного товариства регулюються ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» [1], частиною 1 та 2 ст. 88 Господарського кодексу[12], а також ст. 116 Цивільного кодексу України[13].

Відповідно до норм діючого Закону «Про господарські товариства» [1] та норм Господарського кодексу України учасники командитного товариства мають право[12]:

- брати участь в управлінні товариством в порядку, визначеному в установчих документах;
- брати участь у розподілі прибутку товариства й одержувати його частку;
- вийти в передбаченому установчими документами порядку зі складу товариства;
- одержувати інформацію про діяльність товариства.

Учасники товариства мають також інші права, передбачені чинним законодавством України та установчими документами командитного товариства.

Правове регулювання прав учасників командитного товариства Цивільним кодексом України майже не відрізняється від правового регулювання цього ж питання нормами Господарського кодексу України. Так, відповідно до ст. 116 Цивільного кодексу України учасники командитного товариства мають право в порядку, встановленому установчим документом і законом[13]:

- брати участь в управлінні товариством;
- брати участь у розподілі прибутку товариства й одержувати його частину;
- вийти у встановленому порядку із товариства;

- здійснити відчуження часток у складеному капіталі у порядку, встановленому законом;
- одержувати інформацію про діяльність товариства в порядку, встановленому установчим документом;
- інші права, встановлені установчим документом і законом.

Згідно ч. 1 ст. 88 Господарського кодексу України [12] та ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» [1] командитне товариство за вимогою учасника зобов'язане надати йому для ознайомлення «річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства і т.п.».

Обов'язки учасників командитного товариства досить великі порівняно з обов'язками учасників інших господарських товариств. Ця обставина полягає пояснюється персональним характером відповідальності у командитному товаристві. Для існування командитного товариства мають значення не тільки капіталовкладення його учасників, але й особиста підприємницька діяльність кожного з них, здійснювана від імені та в інтересах товариства.

Законом України «Про господарські товариства» [1] (ст.11) та Цивільним кодексом України (ст.117) [13] встановлено такий перелік обов'язків учасників командитного товариства:

- додержуватись установчих документів товариства і виконувати рішення загальних зборів та інших органів управління товариства;
- виконувати свої зобов'язання перед товариством, в тому числі і пов'язані з майновою участю, а також вносити вклади (оплачувати акції) у розмірі, порядку та засобами, передбаченими установчими документами;
- не розголошувати комерційну таємницю і конфіденційну інформацію про діяльність товариства;
- нести інші обов'язки, передбачені установчим договором.

Подібне регулювання закріплено Господарським кодексом України (ст.88). Відповідно до Господарського кодексу України, учасники командитного товариства зобов'язані[12]:

- додержуватись вимог установчих документів товариства, виконувати рішення його органів управління;
- вносити вклади (оплачувати акції) у розмірі, порядку та коштами (засобами), що передбачені установчими документами, відповідно до цього кодексу та Закону України «Про господарські товариства»;
- нести інші обов'язки, передбачені цим Кодексом, іншими законами та установчими документами товариства.

Учасники можуть бути звільнені від обов'язків по оперативному управлінню товариством і веденню його підприємницької діяльності, якщо ці функції на підставі загального рішення всіх учасників доручені декільком чи одному з них [64, с.369].

Порівняльний аналіз Господарського та Цивільного кодексів України показує, що відмінність у нормах цих кодексів стосується лише одного питання, а саме: ст.88 Господарського кодексу України вказує, що учасники товариства зобов'язані виконувати рішення його органів управління; ст.117 Цивільного кодексу України вказує на обов'язок дотримуватись установчого документа і виконувати рішення загальних зборів.

Вважаємо, що вказівка на обов'язок дотримуватись установчих документів є вагомою, але її відсутність не змінює характеру відносин, адже обов'язок дотримуватись засновницького договору впливає вже з договірною характеру цього документа. Проте обов'язок дотримуватись рішень не лише загальних зборів, а й інших органів управління, що закріплений ГК, досить вагомий, адже це необхідно для організації діяльності підприємства. Ця потреба підкреслює необхідність надання учасникам чи уповноваженим ними третім особам статусу такого органу.

Діяльність учасника командитного товариства може бути обмежена в таких випадках:

- по-перше, для уникнення несприятливої конкуренції для товариства;
- по-друге, для забезпечення належного виконання учасником командитного товариства своїх особистих (немайнових) обов'язків перед товариством;

- по-третє, для забезпечення платоспроможності командитного товариства.

Ст. 70 Закону України «Про господарські товариства»[1] покладає певні обмеження на учасників командитного товариства, що стосуються їхньої діяльності. Законом встановлено, що учасники товариства не вправі від свого імені й у своїх інтересах здійснювати угоди, однорідні з цілями діяльності товариства, а також брати участь у будь-яких інших товариствах (крім акціонерних товариств), що мають однорідну з командитним товариством ціль діяльності. Учасники командитного товариства зобов'язані компенсувати товариству збитки, заподіяні порушеннями цього правила.

Відповідно до ч.1 ст.1 даного Закону метою створення господарського товариства є отримання прибутку. Якщо ж керуватись визначенням, яке дав законодавець в ст. 70 цього Закону, «учасники командитного товариства не мають права займатись підприємницькою діяльністю, тобто самостійно, систематично, на власний ризик виробляти товари, виконувати роботу та надавати послуги з метою отримання прибутку» [80].

Отже, можна зробити висновок, що учасникам взагалі забороняється займатися будь-якою підприємницькою діяльністю. А це, в свою чергу, призводить до того, що учасники командитних товариств в деяких випадках опиняються у важкому становищі.

З цією метою вважаємо за доцільне встановити норму, згідно якої учасники товариства не вправі від свого імені та в своїх інтересах здійснювати угоди, дотичні з предметом діяльності товариства, а не з його цілями.

Відповідно до ч. 3 ст. 119 Цивільного кодексу України учасник не має права без згоди інших учасників товариства робити від свого імені й у своїх інтересах чи в інтересах третіх осіб угоди, однорідні з тими, котрі складають предмет діяльності товариства. Цей підхід заслуговує на позитивну оцінку з тим зауваженням, що відповідне регулювання має буде диспозитивним[13].

Закон України «Про господарські товариства» передбачає можливість стягнення з учасника командитного товариства збитків, заподіяних товариству

конкурентною діяльністю учасника. Розмір таких збитків на практиці визначити досить складно. Законодавство багатьох країн йде по іншому шляху: застосовується відповідальність не відновлюваного, а штрафного характеру — з учасника, що порушив заборону конкурувати із товариством, стягується весь прибуток, отриманий ним від подібної діяльності [64, с. 374].

Так, §112 ТК ФРН передбачає, що учасник товариства не може без згоди інших учасників здійснювати угоди у сфері торговельної діяльності товариства або приймати участь в іншому такого ж виду торговельному товаристві у якості учасника, що несе особисту відповідальність[18, с.93].

А §113 ТК ФРН встановлює, що якщо учасник порушує обов'язок, передбачений §112, то товариство може вимагати відшкодування збитків, і може замість цього вимагати в учасника, щоб він розпорядився вважати здійснені за власний рахунок угоди укладеними за рахунок товариства і передав товариству винагороду, отриману від угод за чужий рахунок, або уступив йому своє право на винагороду[18, с.93].

Альтернативна відшкодуванню збитків вимога – домагатися визнання укладеної учасником угоди як укладеної від імені товариства зі вступом у всі права і обов'язки – передбачається і в інших країнах (§ 2 ст. 110 ТК ПР та ін.) [18, с.93].

Ст.119 ЦК України також встановлює, що у випадку порушення цього правила товариство має право по своєму вибору жадати від учасника або відшкодування збитків, або передачі товариству усієї вигоди, отриманої в результаті укладення цієї угоди, що заслуговує на позитивну оцінку.

Цивільний кодекс України в ч. 2 ст. 119 [13] передбачає введення ще одного обмеження, а саме: фізична чи юридична особа може бути учасником тільки одного командитного товариства. Таке обмеження спрямоване на захист як учасників, так і третіх осіб - кредиторів командитного товариства. Участь осіб в декількох командитних товариствах може спричинити неможливість несення ним відповідальності за зобов'язаннями кожного товариства в повному обсязі.

Закон України «Про господарські товариства»[1] у ст. 70 «Про заборону учасникам командитного товариства конкурувати з командитним товариством»

щодо участі учасника командитного товариства в інших товариствах передбачає, що учасники командитного товариства не можуть приймати участь у будь-яких товариствах (крім акціонерних товариств), які мають однорідну з товариством мету діяльності.

Такі законодавчі норми повинні забезпечувати інтереси учасників товариства, які солідарно несуть повну відповідальність за зобов'язаннями товариства, адже участь інших учасників у інших товариствах, які передбачають відповідальність учасників за їх зобов'язаннями, може обмежувати майнові інтереси учасників того чи іншого командитного товариства. Тобто мова йде про забезпечення балансу інтересів учасників командитного товариства.

З цього приводу слід зазначити, що в ЦК України використано досвід ФРН, який обмежується регулюванням щодо заборони участі в інших командитних товариствах. Як зазначалося, §112 ТК ФРН передбачає, що учасник товариства не може без згоди інших учасників приймати участь в іншому такого ж виду торговельному товаристві у якості учасника, що несе особисту відповідальність. Відповідно ЦК України (ст.119) передбачає, що фізична чи юридична особа може бути учасником тільки одного командитного товариства.

На правовий статус учасників повних товариств та повних учасників командитних товариств перш за все впливає та обставина, що, згідно з чинним законодавством України, ці товариства визнаються юридичними особами. З одного боку, юридична особа існує незалежно від складу учасників, має від них певну автономію й може існувати вічно; має самостійну волю, яка не співпадає з волею окремих учасників; з іншого – юридична особа має відокремлене від майна учасників своє власне майно; відповідає самостійно закріпленим за нею майном; вправі укладати від свого імені не заборонені законом угоди; може виступати позивачем та відповідачем в юрисдикційних органах від свого імені [81, с. 48–52].

Що стосується вкладників командитного товариства, то вони не є професійними підприємцями, вони не приймають участь у веденні справ та управлінні товариства та несуть ризик лише щодо свого вкладу. Вони зберігають тільки право на отримання доходу (прибутку) відповідно до частки у складеному

капіталі товариства та на інформацію про діяльність товариства (ч. 2 ст. 137 ЦК). Тому у питаннях використання майна товариства вкладники вимушені покладатися на повних учасників та довіряти їм. Саме тому у законодавстві деяких держав командитне товариство має назву «товариство на вірі». Правове положення вкладників командитного товариства визначено низкою правових норм ЦК (насамперед, статтями 135-138), статтями 79, 80 Закону України «Про господарські товариства» [82, с. 115].

З одного боку, вкладники повністю відсторонені від участі в управлінні справами товариства та веденні його справ, вони можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю (відповідно до ч. 2 ст. 136 ЦК). З іншого боку, вкладники розпоряджаються своїми вкладками незалежно від повних учасників.

Варто відмітити той факт, що права вкладника визначені законодавцем у мінімальному обсязі. Так, *основні права вкладника* мають суто *майновий характер*.

Зокрема, вкладники командитного товариства мають право отримати частину прибутку товариства, що відповідає їхній частці у складеному капіталі товариства, у порядку, встановленому засновницьким договором (або меморандумом).

Вкладники можуть також передати свою частку (її частину) у складеному капіталі як іншому вкладнику, так і третій особі, яка неприймає участі у товаристві, повідомивши про це товариство. Для такої передачі не вимагається згоди товариства або повних учасників товариства, адже жодних особисто-довірчих відносин з участю вкладників не виникає. На вкладника покладається Законом лише обов'язок повідомити товариство про таку передачу. При відчуженні вкладником свої частки (або її частини) третій особі, інші вкладники товариства користуються переважним правом її набуття (п. 3 ч. 2 ст. 137 ЦК) пропорційно до розмірів своїх часток у складеному капіталі товариства, якщо інше не встановлено засновницьким договором командитного товариства. Якщо бажання викупити частку (її частину) виявили декілька вкладників, така частка розподіляється між ними відповідно до їхніх часток у складеному капіталі [82, с. 115].

У випадку передання вкладником усієї своєї частки іншій особі, його участь у командитному товаристві припиняється.

Вкладник за своїм бажанням має право вийти з командитного товариства по закінченню кожного фінансового року, отримавши при цьому свій вклад. Таким чином, особливістю прав вкладників на майно товариства є те, що при виході з товариства вони вправі претендувати лише на повернення свого вкладу, а не на отримання відповідної частки у майні товариства (пункти 6, 7 ч. 2 ст. 137 ЦК) [13].

Крім того, вкладник командитного товариства має право вимагати першочергового повернення вкладу у разі ліквідації командитного товариства.

Разом із зазначеними майновими правами *вкладник володіє* також і *немайновими правами*. Зокрема, правом на інформацію, що надає можливість ознайомлюватися із річними звітами та балансами товариства. Слід відзначити, що дане право має цінність лише з тієї точки зору, що воно сприяє реалізації майнових інтересів вкладника. До немайнових прав вкладника варто віднести його право діяти від імені товариства у випадку видачі йому довіреності та відповідно до неї.

Засновницьким договором або меморандумом конкретного командитного товариства можуть встановлюватися й інші права вкладників.

Так, Ю.М. Юркевич у своїй роботі зазначає, що вкладник командитного товариства має право: одержувати частину прибутку товариства відповідно до його частки у складеному капіталі товариства в порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом); діяти від імені товариства в разі видачі йому довіреності та відповідно до неї; переважно перед третіми особами набувати відчужувану частку (її частину) в складеному капіталі товариства відповідно до положень Закону України «Про господарські товариства» (якщо бажання викупити частку (її частину) виявили декілька вкладників, зазначена частка розподіляється між ними відповідно до їхніх часток у складеному капіталі товариства); вимагати першочергового повернення вкладу в разі ліквідації товариства; ознайомлюватися з річними звітами та балансами товариства; після закінчення фінансового року вийти з товариства та одержати свій вклад у порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом); передати свою частку (її частину) у складеному капіталі іншому вкладнику або третій особі, повідомивши про це товариство;

засновницьким договором (меморандумом) командитного товариства можуть бути передбачені також інші права вкладника[83, с. 120].

До обов'язків вкладників насамперед належить обов'язок з внесення вкладів у складений капітал товариства, виконання якого посвідчується «свідоцтвом про участь у командитному товаристві» (ч. 1 ст. 137), яке і засвідчує статус вкладника. Законодавством не встановлені вимоги до цього свідоцтва, тому видається воно від імені командитного товариства повними учасниками, які здійснюють управління діяльністю товариства у довільній формі, яку вони обрали. Якщо до моменту державної реєстрації командитного товариства вкладник зобов'язаний внести не менше 25 відсотків вкладу, то решту він повинен внести після державної реєстрації у строк, встановлений засновницьким договором. У випадку невнесення вкладником вкладу він буде нести відповідальність відповідно до ч. 2 ст. 138 ЦК. Вкладники зобов'язані також не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства, що стала їм відома (зокрема, після ознайомлення з документами товариства) (ч. 1 ст. 117 ЦК), а також зобов'язані додержуватись положень засновницького договору товариства[82, с. 115].

Слід зазначити, що оскільки норма ч. 1 ст. 137 ЦК сформульована законодавцем як імперативна, то засновницький договір командитного товариства не може передбачати для вкладника інших обов'язків ніж ті, що визначені законодавством.

У ЦК України не передбачено можливості виключення вкладників зі складу командитного товариства.

З метою уникнення плутанини на практиці з питань правового статусу повних учасників повних товариств та повних учасників командитних товариств, вважаємо за доцільне доповнити чинне законодавство України з питань правового становища командитних товариств, такими положеннями, що стосуються:

- мінімального розміру статутного капіталу юридичних осіб повних учасників командитних товариств;
- субсидіарної відповідальності всім своїм майном за зобов'язаннями командитних товариств фізичних осіб – учасників юридичних осіб, які прямо чи

опосередковано пов'язані відносинами участі з такими командитними товариствами;

- субсидіарної відповідальності всім своїм майном за зобов'язаннями командитних товариств кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб, що є учасниками таких товариств;

- засновниками (учасниками) командитних товариств можуть бути юридичні особи виключно в організаційно-правовій формі командитних товариств тощо.

3.2. Відповідальність учасників командитного товариства за зобов'язаннями товариства

Командитне товариство відрізняється від інших організаційно-правових форм тим, що його учасники несуть необмежену солідарну відповідальність усім належним їм майном за зобов'язаннями товариства. Необмежена відповідальність учасника командитного товариства полягає в тому, що хоча товариство має відокремлене майно, яким воно відповідає за свої борги, у випадку його недостатності стягнення кредиторів може бути звернене також і на майно учасників. Такми чином, необмежена особиста відповідальність змушує товаришів ретельно підходити до відбору учасників і розраховувати тільки на тих людей, яких вони добре знають і яким повністю довіряють.

Порядок відповідальності учасників командитного товариства регулюється ст. 74 Закону України «Про господарські товариства» [1] в якій зазначено: «якщо при ліквідації командитного товариства виявиться, що наявного майна не вистачає для сплати всіх боргів, за товариство у недостатній частині несуть солідарну відповідальність його учасники усім своїм майном, на яке відповідно до законодавства України може бути звернено стягнення. Учасник товариства відповідає за борги товариства незалежно від того, виникли вони після чи до його вступу у товариство. Учасник, який сплатить повністю борги товариства, вправі

звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до решти учасників, які несуть перед ним відповідальність пропорційно своїй частці у майні товариства».

З прийняттям Цивільного кодексу України регулювання відповідальності учасників було дещо розширене. Зокрема, ЦК України передбачає наступне[13]:

«У разі недостатності у командитного товариства майна для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі, учасники командитного товариства солідарно відповідають за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення.

Учасник командитного товариства відповідає за борги товариства незалежно від того, виникли ці борги до чи після його вступу в товариство.

Учасник товариства з обмеженою відповідальністю, який вибув із суспільства, несе відповідальність за зобов'язаннями партнерства, понесені до дати його виходу на пенсію, в рівній мірі з іншими учасниками протягом трьох років з дати схвалення звіту про діяльність товариства за рік, в якому він випав із суспільства. Учасник товариства з обмеженою відповідальністю, який повністю заплатив заборгованість суспільства, має право вимагати вимоги регресу у відповідній частині іншим сторонам, відповідальним перед ним, відповідно до того, що їх частки в капіталі компанії складаються з ". Таким чином, Цивільний кодекс України більш ретельно охопив випадки, коли існує спільна відповідальність учасників. Слід зазначити, що зміст цих положень доповнено положеннями Закону "Про відновлення платоспроможності боржника або оголошенні про банкрутство" [84] У частині п'ятій статті 11 цього Закону зазначено, що при ліквідації боржника у зв'язку з банкрутством неможливість боржника повністю задовольнити вимоги кредиторів, боржник повинен звернутися до господарського суду із заявою про порушення про процедуру банкрутства. [84] Крім того, частина п'ята статті 41 Закону "Про відновлення платоспроможності боржника або про визнання банкрутства" передбачає, що під час здійснення своїх повноважень ліквідатор має право подати претензії до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть додаткову відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з приведенням її до банкрутства. Розмір цих вимог визначається з різниці між сумою кредиторів та

ліквідаційною масою [84]. У разі нестачі майна банкрутства для задоволення всіх кредиторів майнові активи осіб, які відповідають за своїми зобов'язаннями, реалізуються в порядку, встановленому майном банкрута. Як зазначив А.Г. Кибенко, учасники відповідають за зобов'язаннями товариства Командіту у наступних випадках: а) при проведенні ліквідаційних процесів, які не пов'язані з банкрутством, активів буде недостатньо для погашення боргів, учасники можуть добровільно приймати рішення на сплату боргів перед кредиторами компанії; б) у випадку визнання товариства з обмеженою відповідальністю, банкрутом на підставі рішення комерційного суду (якщо в процесі ліквідації з'ясується, що активи компанії (внаслідок ліквідації) недостатні для задоволення всіх кредиторів) "претензії), така відповідальність учасників буде примусовим. Однак зауважте, що учасник відповідальності товариства з обмеженою відповідальністю після його виходу з суспільства може мати місце лише в тих випадках, коли не існує правонаступництва. Інакше, оскільки зобов'язання суспільства не несуть випускного члена та його наступника [64, с. 381-383].

Законом України «Про господарські товариства» [1] не було врегульовано питання про відповідальність учасника командитного товариства після його виходу з товариства. В законодавстві окремих зарубіжних країн, звичайно, передбачається, що учасник командитного товариства у випадку виходу із товариства несе відповідальність за боргами товариства, що виникли до моменту виходу цього учасника, протягом установленого законом часу.

Ст. 75 ЦК РФ передбачає, що учасник командитного товариства, який вибув з товариства, відповідає за зобов'язаннями товариства, які виникли до моменту його вибуття, нарівні з учасниками, що залишилися, протягом двох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, в якому він вибув з товариства[52].

Дана норма була запозичена розробниками ЦК України. Ст. 124 Цивільного кодексу України передбачає, що учасник командитного товариства, який вибув із товариства, відповідає за зобов'язаннями товариства, що виникли до моменту його

вибуття, рівною мірою з учасниками, що залишилися, протягом трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вибув із товариства.

Наявність даної норми, без сумніву, має сенс з точки зору забезпечення реальної відповідальності особи за справи і борги товариства. Відповідний досвід є, також, в Естонії, ФРН та інших країнах. Проте дану можливість можна втратити у практичному застосуванні через термінологічну неузгодженість між ч. 3 ст. 124, яка встановлює гарантії відповідальності у разі вибуття із товариства, та ст. 129 ЦК України, яка визначає зміст вибуття відокремлено від виходу та виключення. У зв'язку з цим виходить парадоксальна ситуація, коли гарантується протягом трьох років відповідальність, наприклад, учасника, який вибув у зв'язку зі смертю чи ліквідацією тощо, але відповідальність учасника у разі його виходу чи виключення з товариства залишається за межами законодавчих гарантій.

Тобто дані недоліки правового регулювання потребують або уточнення, або усунення.

Зокрема, О.С. Шеремет пропонує замість терміну «учасник, який вибув із товариства, застосувати термін «особа, яка була учасником товариства» та вказати, що вона несе відповідальність протягом встановлено терміну «після припинення участі у товаристві» [28].

Для порівняння, ст.102 Комерційного кодексу Естонії передбачає, що бувший учасник командитного товариства відповідає солідарно з іншими учасниками також за зобов'язаннями командитного товариства, що виникли до «внесення в комерційний реєстр запису про його вибуття або виключення», якщо строк виконання даного зобов'язання настав або настане протягом п'яти років з дати вибуття або виключення[21].

Аналогічне регулювання має важливе значення для забезпечення прав кредиторів товариства щодо звернення стягнення на майно особи, що припинила участь у товаристві, але строк пред'явлення претензій щодо неї ще не сплинув. В наш час це особливо актуально. Як свідчить практика, судовий розгляд господарських спорів у судах різних інстанцій може тривати і більше трьох років.

Тому зафіксувати таку деталь, як висунення позовної вимоги протягом трьох років в якості гарантії притягнення до відповідальності, буде не зайвим.

Окремого аналізу потребує питання відповідальності учасників командитних товариств з правами і без прав юридичної особи.

В будь-якому випадку відповідальність залишиться солідарною.

Солідарна відповідальність можлива тоді, коли є декілька осіб господарювання на стороні боржника. За наявності такої умови кредитор має право вибору: він може вимагати сплати боргу як від усіх боржників разом взятих, так і від кожного з них зокрема. Учасник, який повністю сплатить борги товариства, вправі звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до інших учасників, що несуть перед ним відповідальність пропорційно своїй частці в майні товариства. Всі учасники залишаються зобов'язаними до того моменту, поки вимоги кредиторів товариства не будуть цілком задоволені. Учасник, що повністю сплатить борги товариства, вправі звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до решти учасників, що несуть перед ним відповідальність пропорційно своїй частці в майні товариства.

В будь-якому разі мова йде про солідарну відповідальність учасників між собою і субсидіарну відповідальність учасників щодо товариства.

Субсидіарна відповідальність являє собою відповідальність третьої особи за боржника. Субсидіарна відповідальність означає, що в зобов'язанні беруть участь, як мінімум, два боржники, один із яких є основним, а інший - додатковим (субсидіарним). І тільки у випадку, коли кредитор не може задовольнити свою вимогу за рахунок основного боржника, він може звернутися з цією вимогою до додаткового боржника. Основним боржником є командитне товариство, а додатковими - його учасники.

Якщо командитне товариство є юридичною особою, додаткові боржники (учасники командитного товариства) залучаються до відповідальності за зобов'язаннями товариства, зокрема, якщо при ліквідації командитного товариства виявиться, що наявного майна не вистачає для сплати всіх боргів. Дана особливість субсидіарної відповідальності учасників командитного товариства обумовлена дією

принципу самостійної майнової відповідальності юридичної особи за своїми обов'язками. До тих пір поки командитне товариство функціонує, воно саме зобов'язано відповідати за своїми боргами всім наявним у нього майном. І лише після того, як учасники (чи інший орган) приймають рішення про ліквідацію товариства, вони можуть бути притягнуті до відповідальності за його зобов'язаннями. В будь-якому випадку кредитори командитного товариства не мають права безпосереднього пред'явлення своїх вимог учасникам товариства. Залучення учасників командитного товариства до відповідальності за його боргами може бути здійснено тільки через ліквідаційну процедуру (банкрутства), а не шляхом безпосереднього подання позову. В цьому виявляється особливість субсидіарної відповідальності учасників командитного товариства з правами юридичної особи.

Додаткова відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства є лише у разі наявності у товариства прав юридичної особи.

Щодо видів майна учасників, на яке може бути звернено стягнення, то слід зазначити, що порядок звернення стягнення на майно фізичних і юридичних осіб визначений Законом України «Про виконавче провадження» [85]. У додатку до даного Закону приводиться Перелік видів майна громадян, на яке не може бути звернене стягнення по виконавчих документах.

За неналежне виконання зобов'язань, законодавством передбачається стягнення грошових коштів.

Так, позивач, командитне товариство «ТОВ «Ялтинський м'ясозавод», звернувся до господарського суду Одеської області з позовною заявою до відповідача фізичної особи-підприємця ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за договором оренди №10/4-А від 10.04. 2013р. у розмірі 10030,04грн. Ухвалою господарського суду Одеської області від 11.03. 2014р. порушено провадження у справі №916/850/14.

Розглянувши матеріали справи та заслухавши пояснення представника відповідача, рішенням Господарського суду Одеської області від «06» травня 2014 р.

Справа № 916/850/14 задоволено позов Командитного товариства «ТОВ «Ялтинський м'ясозавод» [86].

Також за невиконання своїх зобов'язань, до командитного товариства може бути пред'явлено позов про стягнення грошових коштів.

Так, до Господарського суду Запорізької області 23.03. 2015 року звернувся позивач - товариство з обмеженою відповідальністю науково-виробничий центр «Запорожпроект» з позовною заявою до відповідача - командитного товариства «Запорізький завод високовольтної апаратури - Вакатов і компанія» про стягнення 35382,12 грн. Позовні вимоги вмотивовані неналежним виконанням відповідачем зобов'язань за договором від 04.10. 2013р. № 276. г на виконання проектно-геодезичних робіт, внаслідок чого виникла заборгованість. В обґрунтування правової позиції посилався на статті 525, 526, 610 ЦК України.

Заслухавши представника позивача, вивчивши матеріали справи, рішенням Господарського суду Запорізької області було задоволено позов і стягнуто з командитного товариства «Запорізький завод високовольтної апаратури - Вакатов і компанія» на користь товариства з обмеженою відповідальністю «Запорожпроект» 35382,12грн. (тридцять п'ять тисяч триста вісімдесят дві грн. 12 коп.) основного боргу, 1827,00 грн. (одну тисячу вісімсот двадцять сім грн. 00коп.) судового збору [87].

Як приклад, можна назвати і іншу аналогічну судову справу щодо стягнення грошових коштів за неналежне виконання зобов'язань до даного командитного товариства.

Так, до Господарського суду Запорізької області 20.03. 2017 року у справі № 908/542/17 звернувся позивач товариство з обмеженою відповідальністю «Автоформула Центр» з позовною заявою до відповідача командитного товариства Запорізький завод високовольтної апаратури Вакатов і компанія про стягнення 1.400.000,00 грн. заборгованості за договором №16/001-А від 19.02. 2016р.

Підставою для звернення з позовом до суду зазначено неналежне виконання відповідачем зобов'язань за договором про надання безвідсоткової поворотної

фінансової допомоги № 16/001-А від 19.02.2016 р., внаслідок чого виникла заборгованість у розмірі 1.400.000,00 грн. Позовні вимоги обґрунтовані ст.ст. 526, 615 ЦК України.

Заслухавши представника позивача, вивчивши матеріали справи, рішенням Господарського суду Запорізької області було задоволено позов і стягнуто з командитного товариства «Запорізький завод високовольтної апаратури-Вакатов» і компанія» на користь товариства з обмеженою відповідальністю «Автоформула Центр» 1400000,00 грн. (один мільйон чотириста тисяч грн. 00 коп.) основного боргу, 21000,00 грн. (двадцять одну тисячу грн. 00 коп.) судового збору [88].

Як було зазначено, вкладники командитного товариства не приймають участі в управлінні діяльністю товариства. Водночас, вони відповідно до ч. 2 ст. 136 ЦК мають право діяти від імені товариства тільки за довіреністю, що видається повними учасниками командитного товариства, які здійснюють управління його діяльністю. Відтак, вкладник вправі діяти від імені командитного товариства, в тому числі вчиняти правочини лише на підставі виданої довіреності. У разі, якщо вкладник товариства вчинив правочин від імені та в інтересах товариства, але без відповідних повноважень, такий правочин створює, змінює, припиняє цивільні обов'язки для самого вкладника, а не для товариства. Проте, відповідно до правил ч. 1 ст. 138 ЦК у разі схвалення таких дій вкладника командитним товариством він звільняється від відповідальності перед кредиторами за вчинений правочин. В іншому випадку, якщо схвалення командитного товариства не буде отримано, вкладник відповідає перед третіми особами за вчинений ним правочином усім своїм майном, на яке відповідно до Закону може бути звернене стягнення. Це означає, що правочин, вчинений вкладником командитного товариства без відповідних повноважень, може створювати, змінювати та припиняти цивільні права та обов'язки для командитного товариства лише у випадку схвалення відповідних дій вкладника командитним товариством. Відповідно до ч. 1 ст. 241 ЦК правочин вважається схваленим, зокрема, у разі якщо командитне товариство вчинило дії, що свідчать про прийняття правочину до виконання [82, с. 116].

Тобто, незважаючи на те, що за загальним правилом відповідальність вкладника обмежується вкладом у майні товариства, в окремих випадках, передбачених законом, він також несе повну відповідальність. Приміром, якщо вкладник вчиняє правочин від імені та в інтересах товариства без відповідних повноважень, і схвалення його дій командитним товариством не буде отримано, він відповідає перед третіми особами за вчиненим ним правочином усім своїм майном, на яке відповідно до законодавства може бути звернено стягнення (ч. 1 ст. 138 ЦК) [89, с. 150].

Іншою законодавчою (ч. 2 ст. 138 ЦК) підставою для несення вкладником відповідальності є випадок, коли він не вніс передбаченого засновницьким договором (меморандумом) вкладу. В такому випадку вкладник несе відповідальність перед товариством у порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом). Враховуючи один із основних обов'язків вкладника командитного товариства щодо внесення ним вкладу до складеного капіталу товариства, засновницьким договором командитного товариства за несвоєчасне внесення вкладником вкладу або внесення його не в повному розмірі, можуть бути встановлені різні засоби відповідальності, наприклад, штрафні санкції (сплата неустойки, відповідно до ст. 549 ЦК) або виключення вкладника із командитного товариства тощо.

Отже, в процесі удосконалення законодавчого регулювання правового статусу учасників повних товариств та повних учасників командитних товариств вбачається за доцільне розширити їх коло, а також закріпити норми, які б унеможливили ухилення учасників (повних учасників) товариств – об'єднань осіб від додаткової (субсидіарної) відповідальності за їх зобов'язаннями всім майном, що їм належить, шляхом створення для опосередкованої участі в таких товариствах юридичних осіб з відповідальністю, обмеженою внеском до статутного капіталу.

Висновки до Розділу 3

Учасник командитного товариства не може бути учасником іншого товариства, яке передбачає необмежену відповідальність учасників (повного, командитного), а також директором (управляючим, менеджером тощо) будь-якого іншого підприємства, яке здійснює види діяльності, що складають предмет діяльності товариства.

Відповідальність учасника, участь якого у товаристві припинилася, після сплину трирічного терміну його відповідальності за боргами товариства припиняється відносно кредитора товариства, який не висунув позовних вимог до сплину цього терміну.

Учасники командитного товариства без прав юридичної особи несуть солідарну з товариством відповідальність за зобов'язаннями товариства.

З метою уникнення плутанини на практиці з питань правового статусу повних учасників повних товариств та повних учасників командитних товариств, запропоновано доповнити чинне законодавство України з питань правового становища командитних товариств окремими положеннями.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. В ході реформування чинного законодавства України з питань діяльності командитних товариств, підтримано позицію науковців про доцільність забезпечення можливості створення командитних товариств як з правами, так і без прав юридичної особи, з наділенням їх ключовими ознаками правосуб'єктності.

2. Обгрунтовано за доцільне відокремити два види командитних товариств – закриті і відкриті командитні товариства. У першому випадку особа учасників товариства закрита фігурою юридичної особи від безпосередньої відповідальності за борги товариства (несуть субсидіарну відповідальність відносно товариства). У другому випадку кредитори мають відкритий доступ до звернення стягнень на особисте майно учасників товариства. Щодо командитних товариств без прав юридичної особи, то запропоновано передбачити солідарну з товариством відповідальність за зобов'язаннями товариства.

3. На основі аналізу чинного законодавства та спеціальної наукової літератури виокремлено наступні ознаки командитного товариства, а саме: наділене господарською правосуб'єктністю незалежно від наявності чи відсутності в нього прав юридичної особи; наявність відокремленого майна; кредитори товариства мають право на переважне задоволення своїх вимог перед кредиторами учасників; справи ведуться від імені товариства; є об'єднанням осіб на договірній основі; передбачає спільне здійснення господарської (підприємницької) діяльності; передбачає необмежену солідарну відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства, тому у командитних товариствах мова йде про особистий характер відносин учасників (високий ступінь довіри), звідки впливає обмежений рух учасників та вихідний принцип ведення справ товариства особами із числа учасників товариства.

4. З метою уникнення прогалин в чинному законодавстві, запропоновано прийняття нового Закону України «Про командитні товариства», яким закріпити спеціальні норми щодо створення та діяльності цих товариств.

5. Аргументовано, що засновницький договір командитного товариства є організаційним господарським договором; у ньому поєднується приватноправові та публічно-правові елементи, де перші переважають, але все ж таки не виключають наступні, і перші, і другі визначають питання організації та діяльності командитного товариства; він спрямований на створення нового суб'єкта господарювання незалежно від того, що цей суб'єкт господарювання може не мати статусу юридичної особи.

6. Обґрунтовано визначення засновницького договору командитного товариства як договору про спільну підприємницьку діяльність, який забезпечує організаційне оформлення новоствореного суб'єкта підприємництва і підлягає державній реєстрації незалежно від наявності чи відсутності у останнього прав юридичної особи.

7. Аргументовано, що підставою недійсності засновницького договору є, зокрема, недодержання в момент його вчинення сторонами (стороною) таких вимог: а) зміст засновницького договору не повинен суперечити вимогам чинного законодавства, інтересам держави та суспільства, його моральним засадам; б) на укладення засновницького договору особа повинна володіти необхідним обсягом дієздатності; в) волевиявлення учасника засновницького договору повинно бути вільним та відповідати його власній волі; г) наслідком укладення засновницького договору має бути реальне настання правових наслідків, які ним обумовлені.

8. З метою уникнення суперечностей в законодавстві щодо понять «управління» та «ведення справ» командитного товариства, обґрунтовано за доцільне закріпити у ГК або Законі «Про господарські товариства», що управління командитним товариством здійснюють загальні збори учасників, а управління поточною діяльністю (відповідно до ЦК та Закону «Про господарські товариства» – це ведення справ) здійснюють учасники товариствах (один, декілька або всі - самостійно або спільно).

9. Проаналізовано доцільність закріплення загального принципу диспозитивного регулювання внутрішніх відносин у командитних товариствах.

10. Аргументовано за доцільне визначати органи управління командитним товариством – загальні збори учасників, виконавчий орган, або інші органи, створені загальними зборами учасників (наприклад, ревізійна комісія) з розмежуванням їх компетенції.

11. Обгрунтовано доцільність надати загальним зборам учасників командитного товариства, незалежно від виду, право створювати виконавчий орган у складі як учасників, так і залучених осіб, з наступним розмежуванням їх компетенції: виконавчий орган здійснює дії, що стосуються питань поточної господарської діяльності командитного товариства, а загальні збори - дії, які виходять за межі поточної господарської діяльності товариства.

12. Доведено необхідність запровадження солідарної відповідальності за зобов'язаннями командитного товариства посадових осіб учасників, що є юридичними особами.

13. Із врахуванням господарської правосуб'єктності командитного товариства і з використанням зарубіжного досвіду, зроблено висновок, про доцільність передбачити можливість збереження без змін фірмового найменування командитного товариства при зміні складу учасників, а також встановити, що найменування не повинне вводити в оману відносно організаційно-правової форми, виду і масштабу діяльності підприємства.

14. Визначено, що учасник командитного товариства не може бути учасником іншого товариства, яке передбачає необмежену відповідальність учасників (повного, командитного), а також директором (управляючим, менеджером тощо) будь-якого іншого підприємства, яке здійснює види діяльності, що складають предмет діяльності товариства.

15. Обгрунтовано доцільність встановити норму, згідно якої учасники товариства не вправі від свого імені й у своїх інтересах здійснювати угоди, дотичні з предметом діяльності товариства, а не з його цілями.

16. З метою уникнення плутанини на практиці, що стосуються питань правового статусу повних учасників повних товариств та повних учасників командитних товариств, аргументовано за доцільне доповнити чинне законодавство України з питань правового становища командитних товариств, такими положеннями, що стосуються: мінімального розміру статутного капіталу юридичних осіб повних учасників командитних товариств; субсидіарної відповідальності всім своїм майном за зобов'язаннями командитних товариств фізичних осіб – учасників юридичних осіб, які прямо чи опосередковано пов'язані відносинами участі з такими командитними товариствами; субсидіарної відповідальності всім своїм майном за зобов'язаннями командитних товариств кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб, що є учасниками таких товариств; засновниками (учасниками) командитних товариств можуть бути юридичні особи виключно в організаційно-правовій формі командитних товариств тощо.

17. Відповідальність учасника, участь якого у товаристві припинилася, після сплину трирічного терміну його відповідальності за боргами товариства припиняється відносно кредитора товариства, який не висунув позовних вимог до сплину цього терміну.

18. Учасники командитного товариства без прав юридичної особи несуть солідарну з товариством відповідальність за зобов'язаннями товариства.

19. Проаналізовано, що солідарна відповідальність можлива тоді, коли є декілька осіб господарювання на стороні боржника. За наявності такої умови кредитор має право вимагати сплати боргу як від усіх боржників разом взятих, так і від кожного з них окремо. Учасник, який повністю сплатить борги товариства, вправі звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до інших учасників, що несуть перед ним відповідальність пропорційно своїй частці в майні товариства. Всі учасники залишаються зобов'язаними до того моменту, поки вимоги кредиторів товариства не будуть цілком задоволені. Учасник, що повністю сплатить борги товариства, вправі звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до інших учасників, що несуть перед ним відповідальність пропорційно своїй частці в майні

товариства. В будь-якому випадку мова йде про солідарну відповідальність учасників між собою і субсидіарну відповідальність учасників щодо товариства.

20. В процесі удосконалення законодавчого регулювання правового статусу учасників повних товариств та повних учасників командитних товариств вбачається за доцільне розширити їх коло, а також закріпити норми, які б унеможливили ухилення учасників (повних учасників) товариств – об'єднань осіб від додаткової (субсидіарної) відповідальності за їх зобов'язаннями всім майном, що їм належить, шляхом створення для опосередкованої участі в таких товариствах юридичних осіб з відповідальністю, обмеженою внеском до статутного капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 року № 1576-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49, №19-20. – Ст.132.
2. Вінник О.М. Господарські товариства та виробничі кооперативи: правове становище: Монографія. / О.М. Вінник. – К.: Знання, 1998. – 309 с.
3. Фомичева С.В. Правовое положение полного товарищества: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; 12.00.04 / С.В. Фомичева. С.-Петербург. гос. ун-т. – СПб., 1999. – 146 с.
4. Incorporated limited partnerships: Venture capital's contribution to legal development// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espace.library.uq.edu.au/data/UQ_10119/n17ajcl157.pdf
5. Мамутов В.К. Господарче право зарубіжних країн / В.К. Мамутов, О.О.Чувпило. – К. : Ділова Україна, 1996. – 352 с.
6. Кибенко Е.Р. Копоративное право : Учеб. пособие / Е.Р. Кибенко. – Х. : фирма «Эспада», 1999. – 480 с.
7. Гражданское право: В 2т. : Учебник / Отв. ред. проф. Е.А. Суханов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: БЕК, 1998. – Т.1. – 816 с.
8. Плессе Ф. Право торговых товариществ/ Ф. Плессе // Основы немецкого торгового и хозяйственного права. – М.: БЕК, 1995. – 288 с.
9. Кашанина Т.В. Корпоративное право (Право хозяйственных товариществ и обществ) : Учебник для вузов / Т. В. Кашанина. – М. : Издательская группа НОРМА – ИНФРА. – М., 1999. – 815 с.
10. Симонян Ю.Ю. Аналіз правового становища командитного товариства за законодавством України / Ю.Ю. Симонян // Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v33/54.pdf>
11. Шеремет О.С. Рекомендації щодо правового становища командитних та командитних товариств за новим законодавством України/ О.С. Шеремет // Рекомендации по внесению изменений в законодательство в связи с принятием

Хозяйственного и Гражданского кодексов Украины: Материалы круглого стола (1 июля 2003г.). – Донецк: ДонНУ, ИЭПИ НАН Украины, 2003. – С.70-72.

12. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.

13. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

14. Гражданский кодекс Российской Федерации // Собрание законодательства Российской Федерации. – 1994. – № 32. – Ст. 3301.

15. Щербина В.С. Господарське право України : навч. посібник / В.С. Щербина. – 2-е видання перероб. і доповн. – Київ. : Юрінком Інтер, 2001. – 384с.

16. Шеремет О. Правове положення командитних товариств та товариств з додатковою відповідальністю/ О. Шеремет // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 11. – С. 17-20.

17. О предприятиях и предпринимательской деятельности: Закон РСФСР // Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР. – 1990. – № 30. – Ст. 418.

18. Основные институты гражданского права зарубежных стран: Сравнительно-правовое исследование / Рук. авт. кол. д.ю.н. В.В. Залесский. – М.: НОРМА, 1999. – 648 с.

19. Вінник О.М. Господарське право : навч. посіб. / О.М. Вінник. – К. : Атіка, 2004. – 624 с.

20. Гражданский кодекс Республики Казахстан: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1006061#pos=1;-117

21. Коммерческий кодекс Эстонской республики (КК ЭР). – от 15 февраля 1995 г. // [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/rueadused/КОММЕРЧЕСКИЙ%20КОДЕКС_01.07.2015

22. Яковлев Ю.В. Командитні товариства як суб'єкти підприємницької діяльності: автореф. дис.канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Ю.В. Яковлев: Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2001. – 20с.
23. Марков В.И. Создание и регистрация субъектов предпринимательства негосударственного сектора экономики: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.04 / В.И. Марков. – НАНУ. Ін-т екон.-правов. дослід. – Донецьк, 2004. – 186 с.
24. Суханов Е.А. Система юридических лиц / Е.А. Суханов// Советское государство и право. – 1991. – № 11. – С. 42-50.
25. Хайдеманн Т. Развитие и современное состояние немецкого законодательства об обществах и товариществах / Т. Хайдеманн// Законодательство и экономика. – 1994. – № 7-8.
26. Жалинский А. Введение в немецкое право/ А. Жалинский, А. Рерихт . – М.: Спарк, 2001. – 767 с.
27. Бушев А.Ю. Коммерческое право зарубежных стран: Учебное пособие/ А.Ю. Бушев, О.А. Макарова, В.Ф. Попондопуло // Под общ. ред. В.Ф. Попондопуло. – СПб.: Питер, 2003. – 288с.
28. Шеремет О.С. Правове регулювання організації і діяльності командитних товариств: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.04 /О.С. Шеремет. – НАНУ. Ін-т екон.-правов. дослід. – Донецьк, 2006 – 164 с.
29. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США/ В. Бернхем. – К.: Україна, 1999. – 554 с.
30. Кибенко Е.Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии/ Е.Р. Кибенко. – К.: Юстиниан, 2003. – 368 с.
31. Кабанов А.А. Гражданское и торговое право зарубежных стран: Вопросы, ответы и словарь терминов./ А.А. Кабанов. –2-е изд., перераб. и доп. – СПб.: СПбУУиЭ, 2011. – 91 с.
32. Богуславский М.М. Международное частное право/ М.М. Богуславский. – М.: Междунар. отношения, 1989. – 368 с.

33. Доронина Н.Г. Правовое регулирование иностранных инвестиций (эволюция источников правового регулирования) и перспективы развития российского законодательства/ Г.Г. Доронина // ИЗСП ПРФ. – М., 1995. –С.316-317.
34. Regulation on Merger Control // Official Journal. – 1989. – Vol. 53, № 5. – P. 114-158; 1990. – Vol. 219, № 5. – P. 89-93.
35. Whish R. Competition law.- Third edition. – London: Butterworth, 1993. – 879 p.
36. Косач Н.Е. Правовое регулирование совместного предпринимательства (сравнительные аспекты): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 /Н.Е. Косач. – НАНУ. Ин-т экон.-правов. исслед. – Донецк, 1999. – 178.
37. ФРГ. Правовые нормы предпринимательской деятельности // Электронний інформаційний бюлетень (за станом на 05.09. 2000 р.) / Верховна Рада України. Управління комп'ютеризованих систем. – К., 2000. – http://www.rada.kiev.ua/LIBRARY/catalog/law/deu2_norm.htm
38. Council Regulation (EEC) No 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG) // Official Journal. – 1985. –July. – P.1.
39. Асосков А.В. Правовые формы участия юридических лиц в международном коммерческом обороте/ А.В. Асосков. – М.: Статут, 2003. – 347 с.
40. Кібенко О.Р. Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи: перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України/ О.Р. Кібенко. – Х.: Страйд, 2005. – 432 с.
41. Юркевич Ю.М. Командитні товариства за законодавством України / Ю.М. Юркевич // Право і суспільство. –2016. – № 1. – С. 94-99.
42. What is a Limited Partnership?// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.companiesoffice.govt.nz/companies/learn-about/other-registers/limited-partnerships/faqs/what-is-lp>
43. Філімонова А.В. Еволюція становлення та розвитку командитних товариств / А.В. Філімонова // Актуальні проблеми правознавства. Збірник наукових праць. – Випуск №3 (11). – 2017. – С.131-134.

44. Філімонова А. Поняття та ознаки командитного товариства згідно чинного законодавства України / А. Філімонова // Збірник тез доповідей за матеріалами I-ої Міжнародної студентської конференції «Правова система України в умовах Європейської інтеграції: погляд студентської молоді» від 3-4 квітня 2017р. м. Тернопіль ЮФ ТНЕУ с. 88-91.
45. Господарське право України: Навчальний посібник /За заг. ред. проф. Н.О. Саниахметової. — Х.: «Одіссей»,2005. —608 с
46. Хозяйственное право : [учебное пособие] / под ред. Н.А. Саниахметовой. — Х. : Одиссей, 2004. — 640 с.
47. Брагинский М. Общества, товарищества, тресты, артели, кооперативы и другие объединения: правила об их учреждении и регистрации с приложением примерных уставов/ Брагинский М. Кляцкин М., Рындыонский Г. — М.: Право, 1924. — 526 с.
48. Яковлев Ю.В. Засновницький договір командитного товариства/ Ю.В. Яковлев// Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. — 2001. —№13. — С. 121-125.
49. Вінник О. М. Публічні і приватні інтереси в господарських товариствах : проблеми правового забезпечення. Монографія / О. М. Вінник. — К. : Атака, 2003. — 352 с.
50. Мирошникова Н.И. Организационно-правовые формы коммерческих юридических лиц / Н.И. Мирошникова// Проблемы совершенствования гражданского законодательства России. — Ярославль: ЯрГУ. — 1993.
51. Суханов Е.А. Лекции о праве собственности/ Е.А. Суханов. — М.: Юрид. лит., 1991. — 238 с.
52. Гражданский кодекс Российской Федерации (ГК РФ). — Ч. 1. — от 30 ноября 1994 г. №51-ФЗ // [Електронний ресурс] — Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/
53. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05. 2003р. № 755-IV (в редакції

Закону від 26.11. 2015 № 835-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – 2. – Ст. 17.

54. Мамай В. Договор о совместной деятельности – исходная основа формирования состава учредителей / В. Мамай // Хозяйство и право. – 1997. – № 7. – С. 136-140.

55. Садиков О.Н. Учредительный договор и его правовые особенности / О.Н. Садиков // Государство и право. – 1994. – № 6. – С. 87-95.

56. Татьков В.І. Правова природа, склад і зміст установчих документів акціонерного товариства: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 /В.І. Татьков. – НАН України. Ін-т екон.-правов. дослід. – Донецьк, 2003. – 20 с.

57. Беляневич О.А. Господарський договір та способи його укладання. Навч. посіб. / О. А. Беляневич. – К. : Накова думка, 2002. – 277 с.

58. Грудницька С. Відмінність об'єднань підприємств від господарських товариств / С. Грудницька // Право України. – 1994. – № 9. – С. 5-9.

59. Кибенко Е. Наименование хозяйственного общества: законодательство и практика / Е. Кибенко // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2000. – № 10. – С. 7-9.

60. Назарова Ю. Вопросы правового регулирования внесения прав на коммерческую тайну (ноу-хау) в уставный фонд хозяйственного общества / Ю. Назарова // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 10. – С.19-23.

61. Підпригора О.А. Цивільне право України / О.А. Підпригора. –Навч. посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. –К.: Вентурі, 1995. – 416 с.

62. Гражданское право. Учебник: в 3 т. Том 1: — 6-е изд., перераб. и доп. / под ред. Сергеева А. П., Толстого Ю. К. — М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 776 с.

63. Бровченко Т.І. Правова природа договорів про створення господарських товариств / Т.І. Бровченко // Теорія і практика правознавства. –2013. – Вип.2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/ІНOR/Downloads/MusicOne/tipp_2013_2_18.pdf

64. Кибенко Е.Р. Научно-практический комментарий Закона Украины «О хозяйственных обществах» / Е.Р. Кибенко. – Х. : Эспада, 2000. – 480 с.
65. Симонян Ю.Ю. Засновницький договір командитного товариства / Ю.Ю. Симонян// Актуальні проблеми правознавства. – 2009. –Вип. 51. – С. 224-228.
66. Управление акционерным обществом (Корпоративное управление в Украине) : пособие /Британский фонд Ноу-Хау, МФК. –1999. – 87 с.
67. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного суду України №13 від 24.10. 2008р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>
68. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України №4 від 25.02. 2016р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16/page>
69. Науково- практичний коментар Господарського кодексу України / кол. авт. : Г.Л. Знаменський, В.В. Хахулін, В.С. Щербина та ін., [За заг. ред. В.К. Мамутова]. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 687 с.
70. Кучеренко І. Повні і командитні товариства / І. Кучеренко// Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 7. – С. 36-39.
71. Князев Д. Представительство от имени предприятия/ Д. Князев // Хозяйство и право. – 1994. – № 11. – С. 112-116.
72. Цивільне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2-х т. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – Т.1. Загальна частина. – К.: Концерн «Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – 480 с.
73. Слепцова Е.М. Ведение дел полного товарищества и товарищества на вере / Е.М. Слепцова// Законодательство. – 1998. – № 4. – С. 46-48.
74. О торговых товариществах Франции: Закон от 24 июля 1966г. № 66-537// [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://constitutionallaw.ru/?p=1555>
75. Шемшученко Ю.С. Правовий статус / Ю.С. Шемшученко, Н.М. Пархоменко // Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко

(голова) та ін.]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, т. 5 : П-С. – 2003. – 736 с.

76. Пономарев Л.И. Компетенция и компетентность персонала государственной службы / Л.И. Пономарев // Государственная служба РФ : становление, кадровое обеспечение. – 1994. – № 7. – С. 70–74.

77. Білоус В.Т. Координація управління правоохоронними органами України по боротьбі з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / В.Т. Білоус. – Ірпінь, 2004. – С. 444.

78. Витрук Н.В. Основы правового положения личности в социалистическом обществе / Н.В. Витрук. – М. : Юрид. лит., 1979. – 251 с.

79. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права : Монографія / В.С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 263 с.

80. Глухов А. Повні і командитні товариства / А. Глухов// Юридична практика. – 2002. – № 34.

81. Красавчиков О.А. Сущность юридического лица / О.А. Красавчиков // Сов. государство и право. – 1976. – № 1. – С. 47–53.

82. Осадчук С.С. Правовий статус учасників-вкладників (командитистів) / С.С. Осадчук //Актуальні питання правознавства. – 2016. – Випуск 2. – С. 113–116.

83. Юркевич Ю.М. Правовий статус учасників повних товариств та повних учасників командитних товариств за законодавством України / Ю.М. Юркевич //Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Випуск 6. – Т.1 – С. 118–122.

84. Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом: Закон України від 14.05. 1992р. № 2343-ХІІ (в редакції Закону України від 22.12. 2011р.) // Відомості Верховної Ради України. –1992.– №31. –Ст.440.

85. Про виконавче провадження: Закон України від 02 червня 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – №30. – Ст.542.

86. Рішення Господарського суду Одеської області від 06.05. 2014р. у справі № 916/850/14//[Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38625503>

87. Рішення Господарського суду Запорізької області від 25.03. 2015р. у справі № 908/1147/15-г//[Електронний ресурс]. – Режим доступу : [//http://reyestr.court.gov.ua/Review/43379037](http://reyestr.court.gov.ua/Review/43379037)

88. Рішення Господарського суду Запорізької області від 10.04. 2017р. у справі № 908/542/17//[Електронний ресурс]. – Режим доступу : [//http://reyestr.court.gov.ua/Review/65940306](http://reyestr.court.gov.ua/Review/65940306)

89. Смолин Г.В. Господарське право України. Загальна частина. Навчальний посібник./ Г.В. Смолин. – Львів 2008 – 467 с.